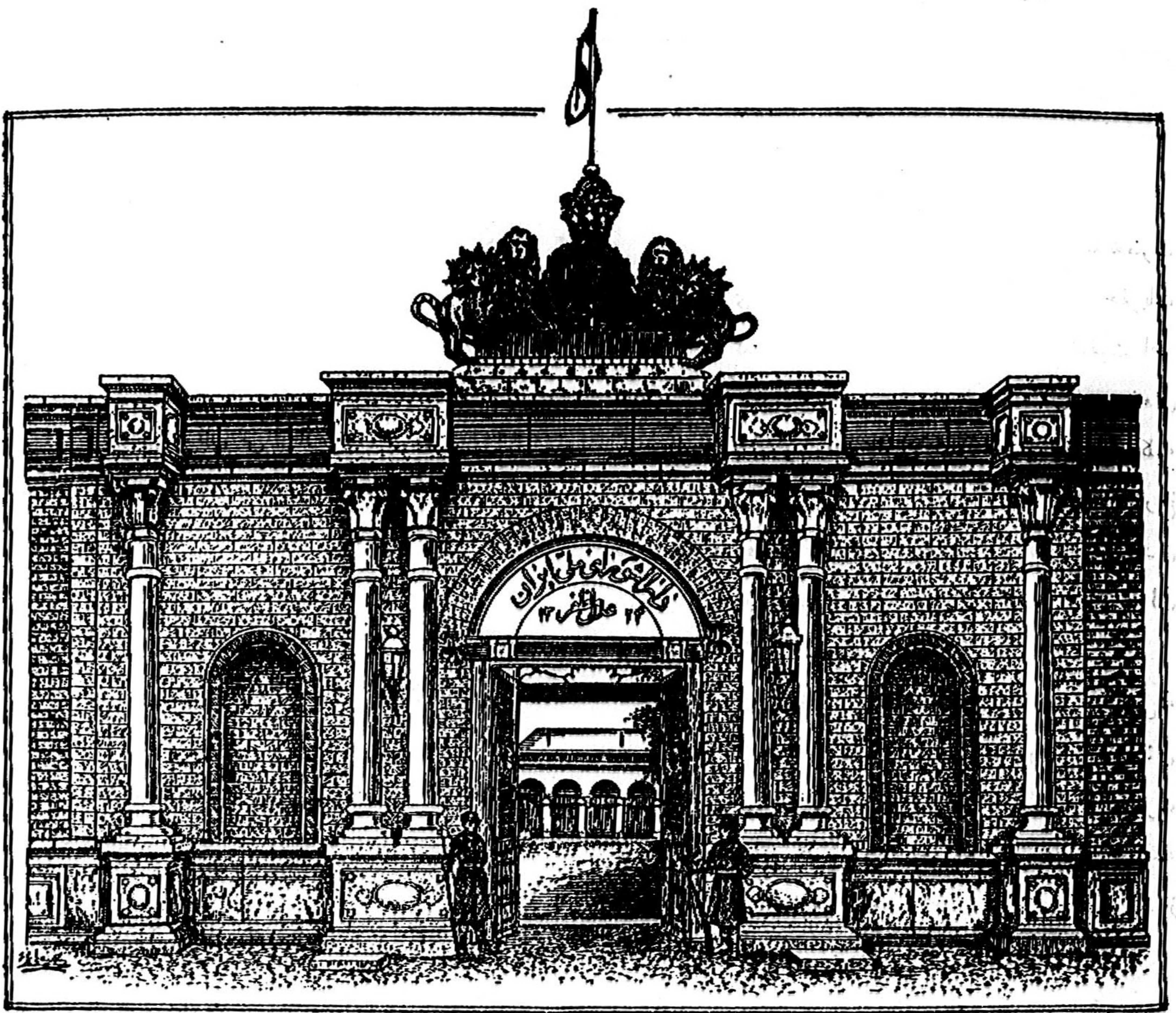

دوره ششم تقنینیه

<p>جلسه ۱۰۹</p>	<h1>مذاکرات مجلس</h1>	<p>شماره ۱۲۴</p>
<p>تاریخ تأسیس آذر ۱۳۰۵ جلسه یکشنبه ۳۰ مهرماه ۱۳۰۶ مطابق ۲۶ ربیع الثانی ۱۳۴۶</p>	<p>مندرجات فقط شامل مذاکرات مشروح جلسات مجلس شورای ملی خواهد بود پس از ختم هر جلسه کلیه مذاکرات در بک شماره منتشر میشود. مطبعة مجلس</p>	<p>قیمت اشتراك در داخله ایران جالبانه ده تومان بجایه ... فوازده تومان قیمت بک شماره بک قران</p>

فهرست مندرجات

	از صفحه	الی صفحه	عنوان	
			قراآت امتیاز نامه حفاریات بدولت فرانسه منعقدہ در زمان ناصر الدین شاه و مظفر الدین شاه	۱
۲۵۶۴	۲۵۶۱		از طرف آقای وزیر معارف و اعلیٰ و نسخ الغای امتیاز نامه های مزبورہ بموجب قرارداد جدید	
			مذاکرہ نسبت بخر کیمسیون بودجه راجع بقرارداد شیلات منعقدہ بین ایران	۲
۲۵۷۶	۲۵۶۴		و اتحاد جماہیر شوروی سوسیالیستی و تصویب آن	
			مذاکرہ نسبت بخر کیمسیون بودجه راجع بقرارداد شیلات منعقدہ بین ایران	۳
۲۵۸۴	۲۵۷۶		و اتحاد جماہیر شوروی سوسیالیستی	
۲۵۹۶	۲۵۸۶		قانون اجازہ مبادلہ لایحہ شیلات منعقدہ بین ایران و اتحاد جماہیر شوروی سوسیالیستی	۴
۲۵۹۹	۲۵۹۶		قانون اجازہ مبادلہ قرارداد کمرکی منعقدہ بین اتحاد جماہیر شوروی سوسیالیستی	۵

مذاکرات مجلس

دوره شانزدهم تقنینیه

صورت مشروح مجلس يكشنبه ۳۰ مهرماه ۱۳۰۶ مطابق ۲۶ ربیع الثانی ۱۳۴۶

جلسه ۱۵۹

<p>غائبین با اجازه جلسه قبل آقایان: امام جمعه شیراز - سید ابراهیم ضیاء - آقایان زارع - فرشی - آیه الله زاده اصفهانی - کی استوان - میرزا محمدتقی طباطبائی - امامی خوئی - میرزا ابوالقاسم خان دهستانی</p>	<p>(مجلس دو ساعت و نیم قبل از ظهر بریاست آقای پیرنیا تشکیل گردید) (صورت مجلس پنجشنبه بیست و هفتم مهر ماه را آقای نکمیان قرائت نمودند)</p>
---	---

غائبین بی اجازه جلسه قبل

آقایان: محمد ولی خان اسدی - اعظمی - نظام مافی
مهدوی - عباس میرزا - افسر - غلامحسین میرزاسعود
حاج حسن آقا ملک - جوانشیر - حاج غلامحسین ملک -
ملک ابرج میرزا پور تیمور .

دیر آمدگان با اجازه جلسه قبل

آقایان: شیروانی - جلالی

دیر آمدگان بی اجازه جلسه قبل

آقایان: عراقی - هرئتی قلیخان بیات - شربت زاده
جهانشاهی - میرزا حسنخان وثوق .

رئیس - آقای تقی زاده

تقی زاده - بنده آن چیزی را که در جلسه گذشته
عرض کردم بنظر می آید آن طور که لازم است نوشته
نشده بک قدری مبهم است . نوشته شده است که بنده
شرعی در عدم مخالفت این عهدنامه با تعهدات جامعه ملل
بیان کرده ام . از این جمله اینطور مستفاد می شود که
مخالف نیستم . بنده عرض کردم نباید مخالفت کنند و
صریحاً عرض کردم آن مراسله که نوشته شده
منافات ندارد یعنی اینطور می فهمیم که نباید خللی به
تعهدات ایران در مقابل جامعه ملل برساند همه هم تصدیق
کردند و گفتیم اینطور رای میدهیم مقصود بنده این بود
خوب است در صورت مجلس هم اینطور نوشته شود

رئیس - اصلاح میشود . اصلاح دیگر هم لازم دارد
آنطور که در خاطر دارم قرار داد گمرکی هم جزو دستور
امروز بود اینجا نوشته نشده است و باید نوشته شود .
آقای ملک ابرج میرزا

ملک ابرج میرزا پور تیمور - بنده را جزو غائبین
بی اجازه نوشته اند در صورتیکه بنده به مقام ریاست
اطلاع داده بودم

رئیس - چون کمیسیون تشکیل نشده بود مراجعه
باینجا نشده است بعد اصلاح خواهد شد . صورت مجلس
دیگر ایرادی ندارد؟

(گفته شد خیر)

رئیس - صورت مجلس تصویب شد .

جمعی از نمایندگان - دستور .

وزیر معارف - چون در تحت توجهات اعلیحضرت
همایون پهلوی دولت حاضر موفق شد با لغاء امتیاز حرفیات
کلیه ایران بنا بر این لازم میدانم که از کیفیت امر
خاطر نمایندگان محترم را مسبوق کنم سه مرتبه در زمان
ناصر الدین شاه و مظفر الدین شاه امتیاز حرفیات کلیه
ایران بدولت فرانسه واگذار شده . دفعه اول در تاریخ
شازدهم ذی قعدة ۱۳۱۲ هجری در زمان ناصر الدین
شاه بتزویی که عرض میکنم حرفیات کلیه ایران بدولت
فرانسه واگذار شده

فصل اول - نظر به اتحاد قدیمی و دوستی خالصی که
خوشبختانه از سالیان دراز فیما بین دولتین ذی شوکتین
ایران و فرانسه موجود است سرکار بندگان اعلیحضرت
قدر قدرت اقدس همایون شاهنشاهی کل ممالک محروسه
ایران دام سلطانه اعطا میفرمایند به دولت فرانسه امتیاز
انحصار انکشاف آثار عتیقه را در تمام خاک ایران .

فصل دوم - از این امتیاز نامه خارج است تمام
اما کن مقدسه مشرفه از قبیل مساجد و مقابر و دانشمندان
فرانسه که مباشر اعمال خیریه خواهند بود تمام عادات
و رسوم و آداب مملکت را کاملاً محترم و مرعی خواهند
داشت .

فصل سوم - تمام مخارج از هر جهة به عهده دولت
فرانسه خواهد بود . دولت علیه ایران هیچ وجه من الوجوه
مشارکتی در مخارج نخواهد داشت .

فصل چهارم - در هر موقعی که از طرف دولت
جمهوریه فرانسه به کار گزاران دولت علیه اطلاع داده
شود که در فلان نقطه معین بنای حفر و انکشاف دارند
دولت علیه بکنفر مامور دانای قابلی معین میفرماید که
در تسهیل مهمات آنها همراهی و اهتمام کند و احترامات
لازمه به دانشمندان فرانسه بعمل آورده مراقب و

مواظب باشد که شرایط مقرر در امتیاز از طرفین
مرعی و مستحکم ماند و همینطور چون سفارت فرانسه
میخواهد مسؤولیت کامل داشته باشد در برابر دولت
علیه ایران مامور است از دانشمندان فرانسه يك نفر
از اجزای سفارت فرانسه را مامور خواهد نمود تا در
نقاطی که مشغول انکشاف باشند حاضر باشد و از هر
حیث مراقبت کامل بعمل آورد .

فصل پنجم - حکومت فرانسه وعده میدهد که نگذارد
مأمورین در هیچ طور حالتی از چگونگی خود را
طبع و انتشار نمایند بدون اینکه این طبع و انتشار از
طرف دولتین فرانسه و ایران مأذون و مجاز باشد

فصل ششم - اشیاء نفیسه از قبیل طلا و نقره یا
جوهر اگر پیدا شود ملك مخصوص دولت علیه ایران
خواهد بود . ولی چون مأمورین فرانسه در انکشاف
آن زحمت کشیده اند اگر بخواهند خریداری نمایند
دولت ایران نصف آن را بقیمت عادله بآنها خواهد فروخت
و نصف دیگر را هم در صورتیکه دولت علیه خواسته باشد
بفروشد دولت فرانسه مقدم خواهد بود .

فصل هفتم - از حجاری و مجسمه و خطوط هر چه
یافت شود میتواند نقشه و قالب آن را بر دارند و آنچه
پیدا شود نصف آن مال دولت فرانسه خواهد بود .

فصل هشتم - در برابر این التفات مخصوص ملوکانه
که دولت قوی شوکت اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاهی
دام سلطانه نسبت بخواهش دولت فرانسه فرموده اند
دولت فرانسه مبلغ ده هزار تومان بحضور مبارک بندگان
اعلیحضرت اقدس معظم له تقدیم خواهد نمود . این امتیاز
نامه در طهران منعقد شده . در زمان مرحوم مظفر الدین
شاه در سنه ۱۳۱۵ هجری يك فرمان صادر میکنند از
طرف شاه دائر بر تکمیل این امتیاز نامه و در اثر صدور
آن فرمان در ۱۳۱۸ هجری در پاریس وزیر مختار دولت
ایران این امتیاز نامه که الان بعرض میرسد و برای
تکمیل آن دو فقره سابق بوده است در پاریس منعقد

میکند . مورخه چهاردهم ربیع الثانی ۱۳۱۸ هجری در
پاریس میگوید :

مقصود از عهد نامه حاضر نراضی نمودن در باب قرار
داد گذشته است که در عهد نامه شازدهم ذی قعدة ۱۳۱۲
و فرمان همایونی ۱۳۱۵ ذکر شده بود . با بعضی تغییراتی
که الحال بواسطه تجربه های زیاد فایده آن معلوم شده
است . بواسطه ارتباط و دوستی قدیم که مابین دولتین
علیتین ایران و فرانسه بوده است همچنین بملاحظه قرار
داد گذشته ۱۶ ذی قعدة ۱۳۱۲ (۱۲ مه ۱۸۹۵)
که دستخط مبارک اعلیحضرت اقدس شاهنشاهی مظفر الدین
شاه قاجار خلد الله ملکه که در سنه ۱۳۱۵ در باب
آن صادر شده دولت علیه ایران امتیاز عتیقه جوئی تمام
مملکت خود را به دولت جمهوریه فرانسه داده است که
حق مشروع و شخصی ابدی این دولت باشد (کله ابدی
در این امتیاز نامه به عنوان تاکید اضافه شده است)
و قرار داد جستجو و تحصیل اشیاء عتیقه باید مطابق
فصول ذیل باشد

فصل اول - مأمورین محترمین فرانسه در تمام وسعت
مملکت ایران اجازه دارند که نجسس نمایند مگر در
امام زاده ها و مساجد و مدارس و قبرستانهای مسلمانان
و مکاهای مقدسه و باید احترام و خوش سلوکی با اهل
مملکت بنمایند که چیزی بر خلاف رفتار و قانون
باشد نمایند

فصل دوم - دولت فرانسه متعهد است که هرگاه
اسباب طلا و نقره کشف شود به وزن آن باید پول طلا
و نقره تحویل خزانه دولتی ایران بنمایند و تمام باقی
اشیاء به دو قسمت مابین این دو مملکت تقسیم شود .
مگر آنهایی که در حوالی شوش پیدا شده است بدون
خسارت تعلق به دولت فرانسه دارد .

فصل سوم - اسبابهای طلا و نقره که کشف میشود
باید بواسطه بکنفر از مأمورین فرانسه و به اطلاع
حاکم آن ناحیه و محل کشیده شده . و بعد از معلوم

کردن وزن قیمت آن را باید بتوسط سفارت فرانسه به خزانه دولت ایران بپردازد.

فصل چهارم - مأمور فرانسه اجازه عکس برداشتن و نقشه کشیدن و قالب برداشتن تمام مجسمه ها خواه صنعتی خواه خطوطی که تعلق به بناهای مذهبی مسلمانان نداشته باشد حق دارد بردارد.

فصل پنجم - دولت علیه ایران متعهد است که اهالی بلد از علمای فرانسه احترام نمایند. و حفظ نفوس و اسباب و اموال آنها را داشته باشند و منزل و مسکن و حمل و نقل اسباب و سهولت داشتن کارها و مسافرت آنها را در بلاد آن دولت فراهم آورد.

فصل ششم - هرگاه دولت فرانسه بخواهد بنای کشف کردن را بگذارد باید اطلاع به دولت ایران بدهد که در آن نقطه معین دولت ایران بکنفر مأمور عالم و هوشیاری را تعیین نماید که مستحفظ آن مأمورین محترم باشند و حفظ جان و مال آنها را بنماید و اسباب کار آنها را فراهم آورد و ملتفت باشد که قرارداد دولت خطا نشود.

فصل هفتم - علمای محترم فرانسه حق دارند که هر قسم انبار و خانه که لازمه کار آنها باشد بنا کنند چه برای مسکن خودشان و چه برای مستحفظین یا جای اسبابهای عتیقه خودشان باشد.

فصل هشتم - هر قسم بار که بآنها برسد یا از آنها خارج شود در خود مملکت کسی حق کمرب و بازدید آنها را ندارد. فقط در کمرب خانه سرحد مملکت است که حق بازدید دارد.

فصل نهم - دولت فرانسه تمام مخارج مأمورین خود را تحمل می کند مگر مخارج لازمه که برای محافظت داشتن مأمورین محترم خود را که آن با دولت علیه است.

فصل دهم - تمام قراردادهای سابق که در این قرارنامه جدید ذکر شده است بکلی باطل است باصلاح دید مملکت طرفین است.

تعمیم معارف اگر بخواهیم مالیات بر مردم تحمیل کنیم تصور میکنم کنجایش نداشته باشد و باید از این قبیل منابع پول تهیه کنیم برای تعمیم معارف و بنده عقیده ام این است که انشاء الله بعد از آنکه شروع میشود اداره کردن این کار يك لا محاله تقدیم مجلس شورای شود که کلیه عواید حاصله از این راه پس از وضع مخارج اختصاص پیدا کند بتعلیمات عمومی اجباری و ابتدائی مملکت.

رئیس - قرار دادشبات مطرح است در کلیات مخالفی هست ؟

(گفتند خیر)

رئیس - آقای باسائی

باسائی - موافقم

رئیس - رأی گرفته می شود بشور در مواد آقابانیکه تصویب میکنند قیام فرمایند
(اغلب قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد. در ماده اول اعتراضی رسیده است. راجع به ماده دوم آقای بامداد اعتراضی داشتید بفرمائید.

بامداد - بنده با تمام این مقاولات و قرار دادهای کاملاً موافقم و رأی هم میدهم فقط این پیشنهاد بنده در این ماده از این نقطه نظر است که در قوانین عادی هم که راجع به دولت و ملت خودمان است باید خیلی واضح نوشته شود که در موقع اجرا مردم گرفتار نشوند و مأمورین هم دچار يك بی تکلیفی نباشند تا چه رسد بیک مقاولاتی که ما بین دولت ایران و يك دولت خارجی بسته می شود زیرا ممکن است يك کلمات مبهمی و سببه سوء استفاده درآید بشود. معذالک این چیزهایی که در نظرم آمد برای توضیح ابهام عرض میکنم: چنانچه آقای رئیس الوزراء و هیئت محترم دولت هم قبول نکردند برای اثبات حسن نیت و برای اینکه میل دارم خیلی زود بگذرد مسترد می دارم. یکی این است که عرض

کردم بجای خط دخول کله (مصوب) نوشته شود. این خط دخول يك کله ایست غیر مصطلاح و علمی نیست و مسلم است بعضی رودخانه ها از يك میدان به دریا مانده شیب می گیرد و خیلی آرام وارد دریا میشود و خیلی تفاوت دارد از آنجا که شیب می گیرد تا آب جایی که به جریان عادی بیفتد و در موقع مد دریا ماهیهای زیادی میروند در آنجا و این کمپانی با آن کسانیکه قایق دارند و آزادند میخواهند ماهی بگیرند ممکن است زحمان فراهم شود چنانچه در امتیاز لیا نازف ها هم خیلی از این تصادفات میشد این است که بنده يك کله اصطلاحی پیشنهاد کرده ام و آن کله (مصوب) است و این کله مصوب را همه کس می فهمند حالا اگر هیئت دولت قبول میکنند بسیار خوب اگر هم قبول نمیکند مسترد میکنم چون يك پیشنهاد دیگر هم راجع به ماده دوم دارم این است که عرض میکنم همانطور که آقای وزیر معارف آن امتیاز نامه را اینجا خواندند از این قبیل میراث های بد از سابق برای ما مانده است دولتها درست دقت نمیکردند و مأمورین محلی زیاد علاقه مندی بخرج میدادند. لیا نازفها خیلی تعدی میکردند در هر کجا ممکن بود ماهی صید شود میگفتند اینجا جزء امتیاز ما است و برای اهالی سواحل بحر خزر اسباب زحمت شده بود در حالتیکه این يك امتیازی است که مربوط به سواحل و رودخانهها و مصب و غیره است و البته اینها يك نقشه میخواهد این است که بنده اینجا عرض کرده ام که ضمیمه شود بر طبق نقشه منضمه به این قرار داد. خود آقای رئیس الوزراء هم فرمودند که ما يك نقشه در هیئت وزراء داریم این است که بنده پیشنهاد کردم نوشته شود بر طبق نقشه منضمه. و لازم است نقشه داشته باشد که معلوم شود حدود این امتیاز تا کجا است چه آنجاهاست که در آنجاها صید ماهی نمیشود و چه آنجاهاست که ممکن است در آنجا صید ماهی بشود و وزیر معارف - راجع به آن قسمت اول که فرمودند

بجای خط دخول مصب نوشته شود نسخه فراسه اش که اینجا حاضر است این جمله را دارد و اینطور ترجمه میشود: خط اتصال رودخانه بدریا. بنا بر این بجای خط دخول خط اتصال نوشته شود نظر ایشان هم تأمین میشود. در باب جمله دوم همان طور که در کمیسیون هم عرض کردم حدود شیلات بر طبق نقشه است بدون نقشه که نیست

بامداد - مسترد میدارم

رئیس - در ماده سوم مخالفتی نشده است در ماده چهارم باز آقای بامداد پیشنهادی دارند

بامداد - اینجا در ماده چهارم دارد که وقتی مدت این قرار داد منقضی شد بقیه از اراضی که دولت علیه ایران بر طبق ماده هفده این قرار داد مجاناً به کمپانی واگذار نموده است دارائی کمپانی بطور مساوی مابین طرفین تقسیم خواهد شد و اراضی مذکوره مجدداً در تحت اختیار دولت علیه ایران در خواهد آمد. بنده اینجا نظرم این بود که این تبصره اضافه شود که در موقع تقسیم اموال منقول اموال غیر منقول هر چه سهم کمپانی شد به قیمت عادله به دولت ایران بر گذار کنند نه اینکه در آخر مدت کمپانی بیاید بگوید مؤسسان که سهم من است یا به فلان قیمت بخرید یا در دست من باشد و البته این يك باقیمانده بدی خواهد بود برای دولت ایران. حالا اموال منقول از قبیل ماشین آلات و اثاثیه و امثال اینها را ممکن است تقسیم کنند ولی اموال غیر منقول ارقبیل خانه و عمارت و امثال اینها را کمپانی مکلف باشد در آخر به قیمت عادله بدولت ایران واگذار نماید.

شیروانی (مخبر کمیسیون بودجه) - این تذکر را خود بنده در کمیسیون بدولت دادم و بالاخره بعد از تحقیقات که از خارج هم کرده ام و بطوریکه آقای رئیس الوزراء هم در کمیسیون اظهار فرمودند گمان میکنم که طرف مقابل هم اینقدرها سخت گیری نکنند از اینکه

عمارانی که در ایران دارند آنها را در آخر مدت برگذار کنند بدولت ایران و البته کمپانی عمارات کهنه که چندین سال است ساخته شده و بیست و پنجسال دیگر هم باید از آنها استفاده شود نمیخواهد بار کند به برد و در حقیقت میشود گفت آن عمارات تابع همان اراضی است که بدولت مسترد خواهد نمود در هر صورت دولت در کمیسیون تعهد کرد که این مذاکره را با طرف مقابل بکند و یقیناً طرف مقابل هم چون نظرش نظر دوستی و مساعدت است قبول خواهد کرد

رئیس الوزراء و کفیل وزارت امور خارجه - صحیح است. بامداد - نظر بنده تأمین شد مسترد میدارم.

رئیس - نسبت به ماده پنج و شش و هفت و هشت و نه و ده اعتراضی نرسیده است. تقی زاده - بنده در ماده چهارم عرضی دارم. رئیس - اعتراضی نداده اید.

تقی زاده - ولی عرض دارم. دکتر مصدق - بنده هم در ماده هشت عرض دارم. رئیس - اعتراضی نداده اید. دکتر مصدق - ولی آن دفعه در تمام مواد حرف زده شد. رئیس - بنده یکی یکی میخوانم در هر کدام اعتراضی رسیده باشد مطرح میشود و در هر کدام اعتراضی رسیده باشد مطرح نمیشود ماده یازدهم اعتراضی ندارد همینطور تا ماده شانزدهم. در ماده هفدهم آقای بامداد اعتراض داده اند. به بخشید آقای مدرس در ماده یازدهم اعتراضی دارند بفرمائید

مدرس - این عرض بنده بواسطه يك اصلاحی است که عرض کرده بودم و يك کلمه هم نیست که رضایت طرفین را لازم داشته باشد بجهت اینکه متعلق به يك طرف است. در ماده یازده نوشته شده است غیر از متخصصین کارکنان متعارفی باید تبعه ایران باشند. اینجا اصلاحی که بنده

پیشنهاد کرده ام این است: که قید شود تبعه سکنه ایران. و نقطه نظر من از این اصلاح این بود. من نمیخواهم فرق بگذارم بین ایرانی هائی که در ایران هستند با ایرانی هائی که در خارج هستند. می خواهم عرض کنم ایرانی هائی که در بلاد قفقاز هستند يك قسمتشان يك وضعیات مخصوصی دارند با وجود اینها اگر تشریف آوردند و سکنه ایران شدند که هر چه مزد میگیرند در ایران صرف شود داخل این قید من هستند والا آن ایرانی هائی که رفته اند در قفقاز بیایند اینجا عملاً باشند با آن وضعیاتی که اختیار کرده اند و هر چه هم اینجا پول پیدا کردند ببرند آنجا خرج کنند بنده با این ترتیب موافق نیستم. این است که پیشنهاد کرده ام تبعه سکنه ایران نوشته شود چه آن هائی که در اینجا سکنی دارند چه آن هائی که از آنجا میآیند و در اینجا سکنی میکنند. دیگر آقایان مختارند.

وزیر معارف - نظریه آقای مدرس بواسطه ملاحظاتی که فرموده اند صحیح است ولی بدو جهت نمیشود پذیرفت اولاً تبعه ایران وقتیکه تبعیت او مسلم شد در هر جا که باشد تبعه ایران است و نمیشود بکعبه از اتباع ایران را که در خارج هستند محروم کرد از يك منافع. و این نظریه در یکی از مراسلات منضمه که مراسله نمرة سه است از يك جهان بکلی تأمین شده است که بطور اجمال اشاره کرده اند. بعلاوه این مسئله را که (اتباع ایران که در جاهای دیگر هستند و می آیند در شیلات داخل خدمت میشوند خوب است در خود ایران ساکن باشند و پول ایران را ببرند جای دیگر صرف کنند) ممکن است در ضمن نظامنامه های داخلی که برای این کار تهیه میشود تأمین کرد ولی در این قرار داد تصور میکنم مصلحت نباشد

رئیس - پیشنهاد آقای مدرس قرائت میشود و ای میگیریم. شیروانی - بنده اضافه میکنم به توضیح آقای وزیر

معارف که در قرار داد تأمینیه يك ماده هست که بالاخره باید رژیم و قوانین مملکت ما در هر صورت محترم شمرده شود و در مقابل آن تبلیغاتی نشود و هم در همین قرار داد ماده هست که این کمپانی از هر حیث تابع قوانین و نظامات و تصویب نامه های هیئت وزرای ایران خواهد بود. بنا بر این گمان میکنم نگران نباشد و اگر آقای پیشنهادشان را مسترد بفرمایند بهتر باشد. مدرس - استرداد میکنم.

رئیس - در ماده هفده آقای بامداد اعتراضی دارند بفرمایند.

بامداد - عرض کنم اینهم فقط برای يك توضیحی است ماده هفده میگوید: دولت علیه ایران قبول میکند که اراضی را که در حوزه امتیاز برای انبیه شیلات و مؤسسات آن لازم است مجاناً به کمپانی واگذار نماید. بنده اینجا قید میکنم «برای مدت امتیاز» چون در ماده چهارم هم نوشته شده در تحت اختیار کمپانی گذارده میشود و دو مرتبه از تحت اختیار کمپانی مسترد میشود این است که پیشنهاد کردم برای مدت امتیاز اینجا اضافه شود. قبول هم نمیکند مختارند

وزیر معارف - ذکر جمله «در مدت امتیاز» با اینکه در چند جای این لایحه ذکر شده است که این اراضی را مجاناً دولت خواهد داد و بعد ماده دیگری دارد که بعد از انقضاء این مدت اراضی را که مجاناً واگذار شده است باید بدولت واگذار کند و پس بدهد و اراضی دیگری را که خریداری کرده باشد باید بشکل دیگری با او رفتار کرد تصور میکنم لزومی نداشته باشد و جای نگران نیست و مسلم است که در مدت امتیاز است

بامداد - مسترد میکنم. رئیس - دیگر اعتراضی به متن عهد نامه نیست تا ماده ۲۱ در صورت مجلس اول هم اعتراضی ندارد.

صورت مجلس دوم هم همینطور . در صورت مجلس سوم آقای آقا سید یعقوب و آقای کازرونی اعتراضی دارند . آقا سید یعقوب - این صورت مجلس سوم را بنده میخوانم که اگر بعضی از نمایندگان محترم دستشان نباشد خوب مستحضر باشند . صورت مجلس نمره ۳ دولت اتحاد جواهر سوسیالیستی اعلام میدارد که تمام حقوق و دعاوی مارتین لیانازف نسبت بدولت علیه ایران و دعاوی که از دعاوی مذکوره نسبت به مأمورین دولت علیه ایران ایجاد می شود بدولت اتحاد شوروی انتقال یافته است باینجهت دولت شوروی بنام خود و بنام مارتین لیانازف از همه و هرگونه حقوق و دعاوی که تا امروز موجود است و از مجموع ارتباطات مارتین لیانازف با دولت علیه ایران و دعاوی راجعه به حکمیت که خالی از اعتبار و قوت قانونی شمرده میشود حاصل شده است صرف نظر مینماید . این از طرف آنها بود . حالا این از طرف ماست دولت علیه ایران از طرف خود اعلام میدارد که از تمام دعاوی دولتی نسبت بشخص مارتین لیانازف و از هر نوع دعاوی نسبت بدارائی سابق شیلات مشار الیه با دولت شوروی در حدود صورت مجلس نمره ۲ این قرار داد که مسئله دارائی شیلات را تنظیم مینماید انتقال یافته است صرف نظر مینماید . این هم حق دولت . اما حق اتباع ایران . هرگونه دعاوی اتباع ایران نسبت به مارتین لیانازف اعم از اینکه آن دعاوی از طرف خود صاحب حق و یا بر حسب انتقال باشد از طریق محاکم قضائی ممکن بوده و در صورت محکومیت مشار الیه آن محکومیت در هیچ موقع متوجه اثابیه شیلات و دارائی کیپان نخواهد شد گمان میکنم نماینده محترم کاملاً مستحضر باشند که همه ماها بک شوق و شغفی و بک میل و افری بگذشتن این قراردادها چه شیلات و چه قراردادهای گمرکی و قرارداد نامینیه داشته ایم برای آن مقام دوستی که بایک ملت همجواری داریم ولیکن بقدر امکان ما باید حفظ حقوق تبعه خودمان را بکنیم .

مصون از هرگونه تعرض و ادعا خواهد بود . ولی البته مارتین لیانازف که دارائی خودش را به دولت شوروی واگذار کرده در ایران عده زیادی دعاوی صحیحی به او دارند حتی بنده اطلاع دارم که در بازار و خیابانهای طهران هم بک بده کاری هائی دارد پس از آنکه در بک محکمه ثابت شد پاخود او قبول کرد که این بده کاریها را مردم دارد در تحت هر عنوان و هر گفتگویی که باشد پس از ثبوت باید آن دعاوی - مردم یعنی اتباع ایرانی محترم بشمارد و بعقیده ما ... بعقیده دولت و اکثریت کمیسیون این صورت مجلس ها و نظریه آقای آقا سید یعقوب و آقای کازرونی را کاملاً نامین می کند و برای اینکه خودشان نظر دارند که این قرارداد بزودی بگذرد بنده زائد می دانم که در اینجا ما ذکر می بکنیم . اگر ممکن بود که بنده این پیشنهاد آقایان را بپذیرم و لازم نبود به کمیسیون برود قبول میکردم ولی منظور آقایان در ضمن این صورت مجلسها بعمل آمده است وزیر معارف - دعاوی که اتباع ایران نسبت به مارتین لیانازف داشته باشند از دو قسم خارج نیست یا نسبت به ضمانت دارائی او از شیلات است یا آنکه با مردم بطور عادی معامله کرده است اگر معامله بطور عادی است البته بک وجهه دیگری دارد . اما آنچه که اتباع ایران از او طلب داشته باشند به ضمانت دارائی شیلات مشار الیه بر حسب این مراسله رسمی که کمیسیون ملی اتحاد جواهر شوروی بوزارت خارجه ایران نوشته است تصور میکنم . نظر آقایان کاملاً نامین شده باشد و بنده آن را قرائت میکنم - از طرف کمیسیون ملی دولت شوروی روسیه نوشته میشود - آقای وزیر : بر حسب دستور العمل دولت متبوعه افتخار دارم باطلاع شما برسانم که : دولت اتحاد جواهر شوروی سوسیالیستی رضایت می دهد که دعاوی نابتة اتباع ایران را نسبت به مارتین لیانازف راجع بمبالغی که اتباع ایران بضانت دارائی شیلات مشار الیه باو قرض داده اند

و دولت علیه ایران بدولت شوروی اعلام نماید با نظر مساعد تلقی نموده اقدامات لازمه را برای تسویه آنها بنماید با آنکه تصریح میشود که اقدامات لازمه را برای تسویه آنها بنماید این خیلی قویتر است که رضایت آنها را جلب کند و بنده تصور میکنم که این مراسله کاملاً نظر شمارا نامین میکند آقا سید یعقوب - اجازه میفرمائید بنده بک کلمه عرض کردم باز آقایان انداختند در تحت زبان دیپلماتی بنده عرض کردم کسی که مثلاً سه سه یا چند سه از او خریده است باید طلب او داده شود حالا باز زبان دیپلماتی میگویند قرض است و جلب رضایت آنها میشود مقصود بنده این بود که دولت قبول کند که طلب آنها را بدهد

رئیس - (خطاب با آقای آقا سید یعقوب) بالاخره چه میکنید؟
آقا سید یعقوب - بالاخره هیچ غیر از اینکه پس بگیرم چاره دارم؟
(خنده نمایندگان)

رئیس - آقای کازرونی چطور؟
کازرونی - مقصود بنده و آقای مخبر و آقای وزیر و آقای آقا سید یعقوب یکی است . غرض ما از این اطاله کلام این است که بهتر مطلب توضیح شود . مقصود ما از این پیشنهاد این بود که مارتین لیانازف از دارائی منقول و غیر منقول خودش بک سهامی باتباع ایران انتقال داده است ما نمی خواهیم بگوئیم آن اشخاصیکه یکی دو سهم دارند بیایند شریک بشوند . خیر . بک همچو نمائنی نداریم . غرض ما این است که توضیح شود چه راجع بادعا و چه راجع بطلب . در مقابل ضمانت و غیر ضمانت حق مردم رعایت شود . این را اگر می فرمایند دولت تضمین میکند البته استرداد میکنم . این است مقصود ما .
مخبر - قرض در حقیقت درجه دوم اظهاری است که آقای کازرونی می فرمایند . در هر صورت در ماده صراحت

دارد که لیا نازف هر نوع دینی داشته باشد که در مقابل اعتبار دارائی آنها بوده باید بپردازند
در اینجا گفته نشده است بلك نوع از دیون آنها و البته دیون که آنها دارند باعتبار دارائیشان بوده . باعتبار شخصی که چیزی به آن ها نمیداده اند البته باعتبار شیلات و دارائی آنها بوده و در هر صورت نظریه آقا نایب شده است .

رئیس -- رأی میگیریم .

کازرونی -- بنده استرداد میکنم .

رئیس -- صورت مجلس نمره چهارم ایرادی ندارد هم چنین نمره پنج . مراسم اول و دوم و سوم و چهارم و پنجم هم ایرادی ندارد . کلیات مطرح است آقای تقی زاده

تقی زاده -- بنده باید بلك دفعه دیگر تکرار کنم که بلك قدری از این ملاحظاتی که بنده در این قرار داد و سایر قرار داد ها دارم بواسطه واضح نبودن عبارت است و برای اینکه درست مفهوم نیست (یا من نفیهم) توضیح میخواهم . لهذا باید تکرار کنم که باین ترتیبی که قرار داد ها به مجلس آمد و در بلك کمیسیونهای معینی حل و فصل نشد و دقت های لازمه آنطوری که باید نشد بر خلاف صلاح مملکت بوده است ولی حالا گذشته است . مثلاً یکی از آقایان میگویند اگر این رود خانه ها همان رود خانه هایی است که لیا نازف داشته برای آنکه مجلس شورای ملی رأی بدهد باید نقشه اش هم ضمیمه میشد و متن فرانسه اش هم ضمیمه میشد تا بعضی اشخاص که ملتفت نبودند اگر فرانسه اش را میفهمیدند ملتفت میشدند مقصود چیست در اینجا بعضی چیزها هست که بنده الان نمی فهمم و این اسباب اشکال است در موقع رأی دادن . مثلاً مطلبی را که یکی از آقایان اعتراض داده بود (بنده اعتراض ندادم برای اینکه بعضی هایش اصلاً برای بنده مفهوم نبود و مطلب واضح نبود) ولی یکی از آقایان اعتراضی داده بود در ماده چهارم راجع باموال غیر منقول و این

مملکت خودمان را خراب کنیم و مبهم بگذاریم که بعد از بیست و پنجسال تمام شمال ایران بر شود از اموال غیر منقوله که در دست خارجه ها است و خدای نخواسته برای خارجه های دیگری هم سابقه شود در ماده ششم در آخراش بلك مطلبی هست و ما باید متوجه شویم که ضمناً اجازه قرض میدهیم که دولت ایران از خارجه بکشد . قبلاً از جنگ عمومی این مملکت گرفتار قرضی بود بخارجه که سنگین ترین بار باینکه از سنگین ترین بارهایی بود که بدوش ما بود و همیشه در مجلس اول و دوم از طرف ملت و مطبوعات و همه وطن دوستان ایران شکایت میشد که ما قرض داریم و در نتیجه تغییراتی که خوشبختانه در مملکت اتحاد جاهل شوروی پیش آمد ما از قروض خودمان خلاص شدیم و امروز هر صبح که از خواب بیدار میشوم باید شکر خدا را بکنیم که قرض نداریم مثل بلك نفر که وقتیکه صبح بیدار میشود قرض ندارد باید بمنون شود گر چه بلك قرضهای مختصری ب دیگران داریم ولی ما بلك مملکتی هستیم که قرض برای ما سنگین است بعضی آقایان در بعضی موارد با در روزنامه ها میگویند که قرض هیچ عیبی ندارد دولت فرانسه با دولت امریکا فلان قدر قرض دارد ولی آنها بلك قرضهای دیگری است . مملکت ما یکی از امورات خیلی مهمش این است که قرض نداشته باشیم و یکی از دلایل عمده که ما جمع و خرج و تعدیل جمع و خرج را همیشه به نظر خون نگر بسته ایم این است که در این چند سال اخیر ما را از قرض نگاه میداشت ولی اینجا ما اجازه قرض میدهیم و بعلاوه بنظر بنده آخر ماده شش با ماده هفت بلك منافاتی دارد که بنده خودم اینطور میفهمم در ماده شش میگوید اگر دولت ایران حصه خودش را ندهد دولت روس با اتحاد جاهل شوروی (با اصطلاح حالیه آنها) آن مبلغ را میپردازند و آنوقت حق امتیازات دولت ایران و عایدات صدی پنجاه دولت ایران را از بابت استهلاك بر میدارد ولی در آخر ماده هفت میگوید که در موقع

تقسیم منافع کمپانی طرف شوروی در مواردی هم که در این ماده پیش بینی شده است یعنی خودش پرداخته باشد حق نخواهد داشت که از عایدات کمپانی پیش از پنجاه در صد در یافت دارد یعنی پنجاه در صد دیگر را بدولت ایران میدهد این چیزی است که بنده نفهمیدم شاید در اصل فرانسه اش اینها درست باشد و منافات نداشته باشد ولی اینجا میگوید از بابت قرضی که داده صدی پنجاه دولت ایران را ضبط نخواهد کرد ولی در ماده شش می گوید هم حق امتیاز هم صدی پنجاه را از بابت استهلاك بدهی دولت ایران بروسه محسوب خواهد داشت و بنظر بنده در متن فارسی ظاهراً اشتباه شده باشد . بعد از خیلی دقت که نفهمیدم بالاخره باینجا منتقل شدم که در عبارت فارسی غلطی هست . چون در قسمت آخر ماده هفت میگوید بدهی است که تزیل صدی هشت مذکور در فوق که دولت علیه ایران میپردازد در موقع تقسیم منافع بر طبق ماده ۹ این قرار داد در جزو تقسیم منافع محسوب نخواهد شد . گویا ظاهرش این نظر را داشته باشد که در جزو منافع محسوب نخواهد شد و الا عبارت بلكی غلط است و ما میخوانیم الان همین عبارت غلط رأی بدهیم . در ماده ۱۰ هم بلك اشکال بسیار مهمی است که عرض می کنم شاید با اندازه اموال غیر منقول اهمیت نداشته باشد اما فی حد ذاته اشکال خیلی مهمی است در این قرار داد و آن این است که میگوید تصمیمات و مقررات هیئت مدیره با کثرت آراء اتخاذ میشود در حالتیکه بنده نمیدانم در عدد جفت چطور اکثریت آراء حاصل میشود . مگر اینکه یکی از ایرانیها بمقتضای دلتخواه مأمورین شوروی رأی بدهد یا یکی از مأمورین آنها بر وفق دلتخواه ما . اما اگر همیشه سه نفر از ایرانیها مطابق منافع ایران و سه نفر از آنها مطابق منافع آنها رأی دادند یعنی سه نفر بکجور و سه نفر دیگر بلك جور آنوقت مطلب چطور حل و فصل میشود ؟ بلك راهی برای حل و فصل

آن باید در اینجا منظور میشد. و الا ما فرض میکنیم که از فردا هر روز يك مطلبی میآید اکثریت حاصل میشود اما يك روز نمیشود. مثلاً شبیه مطلب يك طور میشود بکشنه طور دیگر و اگر يك روز اکثریت آرائی پیدا نشد آیا دولت داخل يك کشمکشهایی خواهد شد یا اینکه راه حل هم برای آن هست؟ در صورتیکه این مسئله خیلی هم بنظر محتمل است بلکه ظن قوی میرود که اکثریت آراء حاصل نشود. در ماده ۱۱ گفته شده است مستخدمین باید مطابق دستور العمل مصوب از طرف هیئت مدیره کمپانی رفتار نمایند.

و بعقیده بنده باید گفته شود که بر وفق قوانین ایران رفتار نمایند نه اینکه تنها بر طبق دستور العملی که هیئت مدیره کمپانی آنها میدهد. شاید یکی از آقایان بگویند که در ماده ۱۲ گفته شده کمپانی مطیع تمام قوانین جاریه و تصویب نامه ها و نظامات مصوبه از طرف هیئت وزراء ایران خواهند بود. ولی اخیراً ما شروع کرده ایم بیک ترتیب تازه. سابقاً میگفتند اتباع روسیه، اتباع انگلیس، یا اتباع ایران تابع فلان قانون هستند ولی حالا يك اشخاصی هم مشغولند و يك حقی نسبت به شرکت ها عمل میکنند و آنها بقول فرنگیها (برسن ژوربد بك) (اشخاص حقوقی) هستند و این جا کافی نیست که گفته شود کمپانی تابع قوانین ایران خواهد بود. آنوقت کمپانی مثل بکتفر است و باید نوشته شود کمپانی و اعضاء و اجزاء و مستخدمین آن مطیع قوانین ایران خواهند بود. و چون این جا گفته شده است که باید تمام مستخدمین کمپانی مطابق دستور العمل هیئت مدیره کمپانی رفتار کنند يك نقصی در عمل میباشد. واضح است که مطابق عهدنامه مودت تمام اتباع ایران و روس دارای صمیمیت و دوستی باید باشند ولی این مطلب خیلی مناسب است که در هر عهدنامه صریحاً ذکر شود که این را مخصص آن عام فرض نخواهیم کرد اگر چه بعقیده بنده نمیشود فرض کرد. يك چیزی در مراسله نمره ۳

تکلیف دولت ایران چیست. در هر صورت اتباع ایرانی و غیر ایران اگر يك کاری بر خلاف قوانین ایران بکنند و محکوم بمجازات بشوند البته مجازات باشخاص وارد است و کسی مسئول آنها نیست. این معلوم بود. یعنی چه احتمالی میرفت که يك کسی مسؤول بشود و برای چه مسؤول بشود؟ ولی عبارت را منحصر باتباع ایران کردن برای بنده مفهوم نیست. هیچ ارادی نمیخواهم بکنم ولی برای بنده مفهوم نیست و این يك چیزی است که الان صد و ده نفر باید اعضاء کنند و ما باید متوجه اینها باشیم و یقیناً اغلب آقایان متوجه هستند که این صحه و تصویب که ما میکنیم این تصویب مملکت است و این مملکت خودش را بطور قطع و استیفاف ناپذیر زیر این تعهدات می گذارد. یعنی این ترتیب را برای خودش قبول میکند حتی اگر دولت يك چیزی را اعضاء کرد قطعی نمیشود مگر اینکه مجلس شورای ملی او را اعضاء کند. لهذا در يك مسئله بین المللی که دوطرف دارد ما خودمان را برای مدتهای مدید در تحت تعهدات می گذاریم که آن تعهدات برای ما سنگین است بنا بر این چون برای بعضی ها مثل بنده واضح نیست باین ترتیب نمیبایستی کار بکنیم و دوباره باید بنده تکرار کنم. برای اینکه این يك مسئله ایست که در تاریخ میباشد. اغلب تصور می کنند يك مسئله که فی حد ذاته حق یا ناحق است این اهمیت دارد و سایر ترتیباتش اهمیت ندارد در صورتیکه اگر اینطور است يك مسئله خیلی خوبی را که امروز آقای وزیر معارف اینجا آوردند اگر مجلس بخواهد تصویب بکند ممکن است در همان اطاق تنفس از یکی یکی و کلاه پیرسیم و بگوئیم دیگر چرا معطل بشویم بگذارید بگذرد برای اینکه این کار خوبست و فایده دارد بلی خواست ولی باید ترتیب را از دست نداد. بقول فرنگی ها (برسودور) و بقول ما نظامنامه داخلی بالذاته خود مطلب اهمیت دارد امور بین المللی را بدون اینکه در

سطرهايش دقت کامل بشود اگر باین ترتیب همه ماها زیر آن را امضا کنیم و تصویب شود و بعد از پنج سال بیکی از ماها که آنوقت شاید وکیل هم نیستیم بگویند این جا عبت پیدا شده است. بگوئیم بله عیب پیدا کرده است آنوقت میگویند پس شما این مسؤلیت را برای مملکت قبول کرده اید. البته اگر این مسائل را آقایان توضیح بدهند شاید در بعضیهاش قانع میشوم برای اینکه میخواهم بفهمم. ولی در موضوع اموال غیر منقول من میل دارم که اگر دولت امید دارد آقایان عجله در رأی دادن بکنند. زیرا بعقیده بنده اگر عجله بکنیم بر خلاف منافع خودمان عمل کرده ایم برای اینکه شما که میگوئید آنها حاضرند یا دولت ما امید واری قوی دارد که حاضرند در صورتیکه رای بدهیم دیگر فردا این امید واری را نمیتوانیم داشته باشیم که آنها قبول بکنند ممکن است قبول بکنند و ممکن است قبول نکنند پس بهتر این است که این مسئله مانند چون دولت ما امید واری قوی دارد که آنها هیچ اعتراضی در اینکار ندارند يك مراسله ما مینویسند که غیر از اراضی اموال غیر منقوله را بعد از مدت این امتیاز بقیمت عادلانه خواهند فروخت. يك مسئله دیگر هم هست که گفته است اراضی که دولت ایران بآنها میدهد مسترد میکند ولی در یکی از صورت مجلسها میگوید اراضی که آنها از ما زمین لیا نازف خریده اند اگر فلان و فلان بشود متعلق به آنها خواهد بود. بعقیده بنده شاید در مورد موافقت باید گفت که هر اراضی که دولت ایران بدهد یا ما زمین لیا نازف خریده باشد همه را باید مجاناً بدولت ایران مسترد کنند و اشیاء غیر منقوله را متعهد شوند که به قیمت عادلانه بدولت ایران بفروشند و اگر این اصلاح نشود رأی دادن در این قرار داد بسیار مشکل است از بنده اخطار است. و نمیخواهم در رأی اکثریت مجلس مداخله کنم. این یکی از امور بزرگ اساسی این مملکت است که از زمان شاه عباس هم هیچ وقت خللی بهش وارد نیامده است و در مسئله اکثریت

آراء هم باید يك اصلاحی بشود.

مخبر - قبلاً باید بنده آن جمله اول نماینده محترم را خودم توضیح بکنم که مقصودشان توهین بکمسیون بودجه نبوده است. ایشان فرمودند رفتن این لایحه بیک کمسیون و رفتن او بیک کمسیون های دیگر برخلاف مصالح مملکت است در صورتیکه البته خودشان تصدیق خواهند فرمود که این فرمولها برای تقسیم کارها است و برای سرعت جریان امور و گرفتن يك نتایجی است و آنهایی هم که در کمسیون بودجه عضویت ندارند وکیل از آنهایی که عضو کمسیون بودجه هستند نیستند همه با هم برادر و وکیل هستند و اغلب ممکن است در دو کمسیون هم عضویت داشته باشند. کمسیون خارج گذشته هم اعضایشان همان کمسیون بودجه بودند و با این ترتیب البته مقصودشان بی لطفی به همقطارهای خودشان نبوده است و در عین حال باید تصدیق بفرمائید که مخصوصاً امور مهمه مرهون وقت خودش است. وضعیاتی را که ایشان در خارج ملاحظه فرموده اند البته تصدیق میفرمایند که باید طوری مجلس شورای ملی مراقب باشد که سکنه به اساس قوانین مملکتی وارد نیاید و امنیت مملکت هم محفوظ بماند و ضمناً منافع و مصالح بین المللی را هم باید رعایت کرد. البته اشخاصی که ایرانی هستند و علاقه مند به این مملکت هستند معتقد بودند که هر يك ساعت زودتر قرار دادها از مجلس بگذرد يك موفقیت بزرگی در مقابل بعضی صداها و جنجالهایی که هست حاصل کرده ایم بنا بر این رفتن يك لایحه بیک کمسیون مخصوص و رفتن بیک کمسیون دیگر آنقدرها خلاف مصالح مملکت ماها تشخیص نمیدهیم. يك ایراد نماینده محترم نسبت بماده چهار راجع به اموال غیر منقول بود و همان طوریکه بنده خدمتشان توضیح دادم و کمسیون هم همین ایراد راجع به اراضی ابتیاعی آنها شد و دولت در کمسیون همانطور که آقای رئیس الوزراء الان در مجلس فرمودند تعهد کردند که

این قسمت اصلاح خواهد شد و ما که رأی میدهیم بر روی يك لایحه که يك دولت مسؤلی به مجلس آورده است و تعهدات دولت را محترم میشماریم و جزء قانون میدانیم و بالاخره چیز مهمی هم نیست رأی میدهیم و آنقدر اطمینانی هم که ایشان رایش تصور کردند ندارد زیرا این اموال منقول و غیر منقولی است که سالهای دراز از زمان ناصر الدین شاه باین طرف در تصرف آنها بوده است و اینطور هم که فرمودند از زمان شاه عباس نقض نشده نقض همین است که الان مطرح است و ما میخواهیم برگردانیم و الا این اموال غیر منقول در سواحل بحر خزر مدتها است در تصرف آنها بوده و پست زمین تاجرشان توی سر ایران میزد و از زمان شاه عباس باینطرف هم هیچوقت این طور نبوده و آبرو مند تراز حالا نبوده است.

تقی زاده - عملاً هیچوقت نقض نشده است

مخبر - ایشان فرمودند که اگر اموال غیر منقول در تصرف يك خارجی باشد سکنه بااساس این مملکت وارد می آورد و اشاره هم به معاهده زرکان چای کردند. در آن معاهده کاپیتولاسیون بود در آنجا حق قضاوت به اتباع خارجی در ایران داده بودند ولی و البته ضمناً این رعایت هم شده بوده است که اراضی در این مملکت ما نداشته باشند ولی امروز که یکنفر روس و انگلیسی و فرانسه و ایران در مقابل محاکم ما مساوی هستند بنده این قدرها مشکل نمیدانم که اراضی در مملکت ما داشته باشند. در ماده شش و هفت ایراد فرمودند قرض بد است و این مواد ممکن است توهمی از این داشته باشد که ما را مقروض بکند. اولاً همانطوری که خودشان فرمودند در روزنامهجات هم نوشته میشود و میگویند و بنده خودم هم از آن اشخاصی هستم که قرض را بد میدانم ولی نه هر قرض را مثلاً اگر شما بتوانید يك قرضی بکنید و يك مؤسسه اقتصادی تاسیس بکنید و چندین برابر از آن استقراضی

که کرده اید منافعی حاصل بکنند و قرض خودشان را هم بدهید به آن اندازه بدی که ایشان تصور کردند نیست. ولی البته اگر يك شخصی يك مبلغی قرض بکند و برود و خرجی بکند، هرزه گی بکند، قمار بکند این بسیار کار بدی است ولی اگر قرض بکنند مثل تمام دنیا و کارهای اقتصادی خودش را تا روز قیامت معطل نگذارد چندان بد نیست. ما اگر قرض بکنیم و چاه نفت در این مملکت دایر بکنیم همان سال اول از عایدات خودش قرضشان را میدهیم و آنقدر هم نیترسیم برای اینکه امروز ایران آنقدر جای آن را ندارد که بترسد بعلاوه این ماده بنظر ماها اینطور نیست که يك قرضی برای مملکت ما بگذارد. ماده شش و هفت میگوید سرمایه این کمپانی از سه میلیون تومان تجاوز نخواهد کرد يك میلیون و نیم آن را صاحب سهام ایران خواهند بود (یعنی دولت) و يك میلیون و نیم آن را هم صاحب سهام اتحاد جاهیر شوروی آنوقت تعیین سرمایه کرده اند که از چه محلی سرمایهها باید داده شود اولاً اموال موجوده بطوریکه بنده در کمسیون تذکر دادم بعد از این که سرمایه های موجوده یعنی ابنیه و عمارات و ماشین آلات و ادوات و چیزهایی را که در سر سواحل جنوبی بحر خزر موجود است حساب کنیم آنقدرها کسر سرمایه نداریم بفرض هم سرمایه که موجود است دو میلیون باشد که يك میلیونش متعلق بدولت ایران است يك کرور از آن سرمایه که بعهده دولت ایران است بیشتر باقی نمیمانند. اولاً يك قسمت زیاد از این مبلغ از حقوقی که در این مدت پرداخته نشده است و نداده اند تأمین خواهد شد (ایشان گویا متذکر این جمله نبودند که اسمی از آن نبردند) يك قسمت زیاد از این مبلغ از عوائد چند ساله که ما گرفته تصور میکردیم جزو سرمایه قرار داده شده. يك قسمت از آن هم که باقی مینماند از عایدات صدی پنجاه ما در ظرف سنوات اولیه پرداخته خواهد شد تا يك میلیون و نیم سرمایه

تکمیل شود. در این جا بنده نمیدانم چطور تصور کردند که دولت ایران قرض میکند؟ کمپانی سرمایه خودش را اینطور تکمیل میکند یعنی سه میلیون سرمایه را از ادوات موجوده و از عایدات گذشته و آتی تأمین میکند که نه دولت پولی از جیبش داده باشد و نه قرض کرده باشد بنا بر این بنده نمی دانم در کجای این ماده اجازه قرض داده شده بود که ایشان وحشت دارند قسمت دیگر راجع باختلافات هیئت مدیره کمپانی بود اولاً يك کمپانی که در بدر امر میخواهد شروع بکار بکند باید يك نظامات و قوانین داخلی برای خودش تهیه کند و آن نظامات و قوانین حاکم بر آن کمپانی خواهد بود و همین هیئت مدیره شش نفری مثلاً باید اساس نامه و نظامنامه برای امور خودشان بنویسند و اقلیت یا اکثریت تابع آن قوانین خواهند بود تا نایباً در جای دیگر میگوید کمپانی تابع تمام قوانین این مملکت است. در قانون شرکتها و تجارت و قوانین عدلیه ما برای رفع این قبیل اختلافات يك موادی پیش بینی شده است پس از آنکه اختلافی پیدا شد آن کمپانی هم برای رفع اختلافات تابع قوانین ما خواهد بود و البته رفع اختلافشان هم میشود و این قدزنگرانی نباید داشته باشیم دیگر اینکه فرمودند مجازاتی که برای یکنفر بر و پاکانچی معین شده است کم است یعنی عضو یا کارگر کمپانی را که گفته اند اگر پروپا کاند کرد او را منفضل کنند و بعد هم مطابق قوانین ایران او را مجازات کنند این کم است ممکن است بفرمائید دم تویش بگذارند در هر صورت يك نفر عضو يك مؤسسه وقتی بر خلاف نظامات رفتار کرد مجازاتش انفصال است بعد از آن هم در مقابل قوانین با مجازات میشود با مثل اشخاص عادی میرود به عدلیه و مجازات میشود. غیر از این بنده نمیدانم چه باید کرد؟ اگر لازم میدانند ما در قانون شیلات يك قانون مجازات سخت تری بنویسیم مطلبی است از خانم فرمایشانشان از سنگینی این تعهدات و اینکه باید با يك دقتی ملاحظه کنیم و رأی بدهیم

فرمودند و این را مکرر فرمودند که ما همیشه وقتی میخواهیم يك عهدانی بکنیم باید نسبت به سنگینی آن عهدات يك دقت هائی بکنیم. عهدان که پررور ما کردیم عهدات بین المللی بیطرفی تأمینیه بود و آن قدری که ایشان تصور کردند برای ما سنگین باشد بعقیده ما نبود بلکه بر عکس ستاره افتخاری که به پیشانی مجلس دوره ششم میدانیم همین است. برای اداره کردن شیلات هم مادر مقابل این کمپانی يك عهدانی میکنیم و آن کمپانی هم يك عهدانی میکنند و این را باید تصدیق کرد که مادر مقابل يك دولتی از نقطه نظر رسمی و سیاسی يك عهدانی نمیکنیم و بالاخره مایعنی دولت ایران و دولت جاهیر شوروی متساویاً در يك کار تجاری شرکت میکنیم و يك عهدانی هم ما در مقابل يك تجارخانه می کنیم و بالاخره يك امر ساده تجارانی است و اگر يك جنبه های سیاسی هم داشته باشد باید تصدیق فرمایند که رعایت آنها شده و در خانه عرابض باید این نکته را بطور اختصار عرض کنم که این مقاولات و عهدات و قرار داد هائی که در دنیا معمول است و آقای تقی زاده هم اهمیتی باینها میدهند و پررور در اینجا مثل موقع عقد ازدواج چندین مرتبه فرمودند که ما باید عهودمان را محترم بشماریم و چندین مرتبه هم تکرار کردند البته اینها صحیح است ولی این نکته را هم خودشان که یکی از رجال سیاسی ما هستند باید تصدیق کنند که عهود و قرار داد هائی میتواند برای يك مملکتی نافع باشد که پشت سر او سر نیزه باشد و فعلاً مملکت ما بحمد الله دارا است

رئیس -- ماده واحده قرائت میشود

دکتر مصدق -- بنده هم اجازه خواسته ام
رئیس الوزراء -- بنده يك دفعه عرض کرده ام باز هم عرض میکنم که نسبت به اموال غیر منقول مسئله نامین شده

دکتر مصدق -- آقا بنده عرض دارم

رئیس -- این ترتیب که مطابق نظامنامه نیست اگر

در کلیات اعتراضی دارید ...
دکتر مصدق -- ماده هشتم را ملاحظه فرمائید
رئیس -- ماده هشتم راجع باین موضوع نیست این راجع به عهدنامه است
دکتر مصدق -- باشد عهدنامه هم لایحه دولت است
رئیس -- شامل نیست ماده ۳۲ راجع به عهدنامه است

دکتر مصدق -- ماده هشتم را قرائت فرمائید
رئیس -- بنده ماده هشتم را دیده ام شامل نیست
دکتر مصدق -- بسیار خوب اجازه ندهید

(ماده واحده بشرح ذیل خوانده شد)

ماده واحده -- مجلس شورای ملی لایحه شیلات را که دارای ۲۱ ماده و پنج صورت مجلس و پنج مراسله میباشد در تاریخ اول اکتبر ۱۹۲۷ هشتم مهرماه ۱۳۰۶ بین نمایندگان ایران و اتحاد جاهیر شوروی سوسیالیستی امضا شده است تصویب و اجازه مبادله نسخه صحنه شده آنها را بدولت میدهد

وزیر معارف -- بنظر بنده کله (نسخه) باید تبدیل به (نسخ) بشود چون سه نسخه خواهد بود

مخبر -- صحیح است بنده هم قبول میکنم

رئیس -- رأی گرفته میشود بماده واحده با تبدیل نسخه به نسخ تاریخ ایرانی هم مقدم میشود. موافقین قیام فرمایند

(اغلب نمایندگان قیام نمودند)

رئیس -- تصویب شد

بعضی از نمایندگان -- تنفس

(در این موقع جلسه برای تنفس تعطیل و بفاصله نیمساعت مجدداً تشکیل گردید)

رئیس -- آقای حاج آقا رضا رفیع و آقای شریعت

زاده به بنده تذکر دادند که در لایحه شیلات چون

متضمن خرج است باید با اوراق رأی گرفته شود و اجازه میفرمایند من باب احتیاط با اوراق هم رأی بگیریم

جمعی از نمایندگان -- صحیح است

رئیس -- رأی گرفته میشود بماده واحده با اوراق آقابانیکه تصویب میکنند اوراق سفید خواهند داد (اخذ و تعداد آراء بعمل آمده هفتاد و نه ورقه سفید شماره شد)

رئیس -- عده حاضر هشتاد و نه با هفتاد و نه رأی تصویب شد قرارداد کمرکی مطرح است مذاکرات راجع بکلیات است. آقای دکتر مصدق

دکتر مصدق -- بنده همیشه ما بایم هر لایحه که در مجلس مطرح میشود رو به طرفه محاسن و معایب آن گفته شود. بینی و بین الله این قرار داد کمرکی يك ماده دارد که حقیقه خبی قابل تشکر است و آن ماده ایست که در واقع همیشه آمال ملی ما بوده است و آن این است که می گویند اگر دولت ایران يك تعرفه مستقل قانونی برای خودش درست کند کلیه عهدات دولت ایران نسبت بدولت شوروی از بین خواهد رفت. یعنی دولت ایران میتواند يك تعرفه برای خودش درست کند و هر وقت آن تعرفه را درست کرد دولت شوروی آن تعرفه را قبول خواهد کرد. بینی و بین الله خیلی جای تمجید است ولی اگر يك قرار دادی يك مواد خوبی دارد نمیبایستی جلو گیری کرد که نسبت بسایر مواد قابل اصلاحش مذاکره نکرد زیرا در واقع بنده عقیده ام این است که در این لوایح هر چه بیشتر صحبت بشود اگر يك لایحه خوبی است خوب آن مسلم ز میشود و اگر بد باشد بدیش مسلم میشود ولی اگر نگذاشتند روی يك لایحه صحبت بشود با اینکه از جریان عادی خارج بشود این نه بدیش معلوم میشود و نه خوبیش بلکه بدیش ثابت میشود. یکساعت قبل از این که آقای وزیر معارف این جا يك لایحه تاریخی آوردند و خواندند آن روزی

که این لایحه را امضا کردند هیچکس نمیدانست بد است کی میدانست ...؟

رفیع -- همه میدانستند

دکتر مصدق -- این لایحه در دوسیه ها و نوشتجات و مراسلات قایم شده بود تا امروز که آقای وزیر معارف بیاورد این جا و در مجلس خوانده شود آن روز که گفته می شد این لایحه لایحه خوبی است امروز آن تاریخ معلوم نکرد که این قرار داد بر ضرر ایران بوده ؟ پس اگر يك اشخاصی میخواهند در مسائل اظهار عقیده بکنند باید گذاشت و علت اینست که در آن عصر اینطور لوایح گذشته برای این بوده است که نمیکذاشتند کسی اظهار عقیده بکند همچو نیست که آن اوقات کسی اظهار عقیده نمیکرد شما نوشتجات ملکم را بخوانید به بینید. اگر ناصر الدین شاه بکنفر آدم عاقلی بود میبایستی تمام اختیارات خودش را به ملکم واگذار کند چون آنچه او گفت به خیر مملکت و بخیر ناصر الدین شاه بود ولی چون نکرد و چون يك دسته هائی بودند که در واقع مخالف با عقیده ملکم بودند آنها میرفتند ملکم را بد میکردند میرفتند میرزا تقی خان امیر و میرزا حسین خان سپهسالار را بد میکردند. آنها میرفتند آن اشخاصی را که يك نظریات مصلحتی نسبت به مملکت داشتند بد میکردند و نظریات اشخاص خیر خواه عقیم میباید آنوقت کار در پس پرده میگذاشت و نتیجه اش همین قرار دادی بود که آقای وزیر معارف آوردند و این جا خواندند آنوقت تاریخ قضاوت میکنند پس بنده عقیده ام این است که در صلاح دولت پهلوی و در صلاح عصر پهلوی و در صلاح مجلس شورای ملی هیچوقت نباید از يك وکیلی جلو گیری کرد که حرفش را نزنند ...

بعضی از نمایندگان -- جلو گیری نکردند

شیروانی -- این اظهارات بیشتر ضرر دارد

دکتر مصدق -- بسیار خوب جلو گیری نکردند. آقای

تقی زاده حرف زدند بنده هم باید حرف بزنم بنده عقیده ام این است که در مسائل باید مذاکره شود. هر چه مسائل بدقت بگذرد در صلاح مملکت و در صلاح کار کنان مملکت است و در صلاح آن اشخاصی است که بیشتر از این مملکت استفاده میکنند و در حقیقت اگر ضرری متوجه این مملکت بشود به آن عملی که با روزی دو قران سقران زدگی میکنند چیزی بر نمیخورد و هر ضرری متوجه شود آن عملی روزی دو قران در قران خودش را با هر سیاسی و با هر قونی پیدا میکند ولی آن اشخاصی که بیشتر استفاده میکنند بیشتر در زحمتند هر چه بیشتر استفاده میکنند ضررشان هم بیشتر است پس باید در مسائل دقت کرد نظر بنده از این مسائل این است. در این قرارداد گمرکی این ماده که عرض کردم خیلی خوبست ولی بنده میخواهم يك سوالی بکنم. ما يك تعرفه داشتیم تعرفه ۱۹۰۳ و تعرفه ایست که در زمان قبل از مشروطیت در ایران گذشته و تعرفه بوده است که با اصول و رژیم زاری در این مملکت اجرا شده بعد از این تعرفه يك تعرفه ای هم داشتیم که در این مملکت اجرا شده ولی رسمیت ندارد و آن تعرفه ۱۹۲۰ است همیشه برای اجرای این دو تعرفه يك مذاکره ای بین دو دولت بود یعنی دولت شوروی بعد از امضاء قرارداد ۱۹۲۰ مایل بود تعرفه ۱۹۰۳ را اجرا بکنند یعنی با تعرفه ۱۹۰۳ عایدات مملکت ما کمتر بود و تسهیلاتی برای ورود مال التجاره خارجه در مملکت ما موجود بود. چون اینها اصول تعرفه گمرکی است. آقای وزیر معارف چند روز قبل فرمودند این اشخاصی که رفته اند متخصص بوده اند ولی کس دیگر متخصص نیست. بنده عرض میکنم که مسائل تخصص را نباید است در يك مواقعی که حقیقتاً خیلی مورد ندارد بکاربرد برای اینکه اگر تخصص را ما در هر اصلی بکار بریم پس خواندن و نوشتن هم تخصص میخواهد. يك مسأله ای هست که حقیقتاً اصولی است و محتاج بيك معلومات خیلی زیادی هست البته تخصص میخواهد. اگر بنده امروز بیایم ادعا کنم

و بيك هم ترتیب دروا اسپسيفيك است که از روی وزن یا کيل با عدد گمرک گرفته میشود ترتیب آدوالرم که از روی قیمت گرفته میشود غالباً بضرر مملکت تمام میشود چرا بجهت اینکه وقتی که مال التجاره را میآورند در مملکت معمولاً قیمتش را کم قلمداد میکنند وقتی کم قلمداد کردند حق گمرکیش کمتر میشود و مصنوعات داخلی نمیتواند حمایت بشود ولی در مسئله دیگر که حقوق گمرکی از روی وزن و کيل گرفته میشود باین ترتیب هم حقوق گمرکی بهتر ماخوذ میشود و هم قاچاق کمتر میشود و هم مصنوعات داخلی در وقتی که باید حمایت بشود بیشتر حمایت میشود پس مسئله تعرفه گمرکی که يك عده متخصص رفته اند و آنجا مذاکره کرده اند و تعرفه گمرکی را باین ترتیب نوشته اند و این جا آورده اند این يك چیز خیلی مهمی نیست تعرفه گمرکی خیلی اهمیت ندارد برای اینکه وقتی تعرفه گمرکی را بیاورند بدهند بدست يك اشخاصی اگر واقعاً آن اشخاص مطلع باشند فوراً می فهمند و اگر هم مطلع نباشند از يك اشخاص متخصصی تحقیق می کنند و می فهمند ولی البته در سرعت قضیه فرق می کند. بنده نمی خواهم متخصص را رد کنم البته متخصص هم در کار است.

آقا سید بعقوب - متخصص بودن در علم گمرک بهمین چهار کله است؟

دکتر صدق - البته بنده نمیخواهم عرض کنم که متخصص لازم نیست البته تخصص متخصص خیلی در کار دخیل است و سریع ز کار را می گذرانند. چنانچه بنده خودم يك وقتی از يك شخصی دعوت کردم و يك روزی به بیرون شهر رفتیم و يك مرغی برای ما حاضر کرده بودند بنده دیدم فوراً آن شخص آن مرغ را خورد بنده خیلی بدقت و کم غذا میخورم. باو گفتم شما چطور يك مرتبه این مرغ را خوردید. جواب داد من اصلاً در مرغ خوردن تخصص دارم و خیلی زود می خورم. بنده متخصص در مرغ خوردن نیستم و از این جهت در خوردن

ولی نمی توانم بگویم مرغ نمیخورم. شما اگر در منزل خود نان مرا دعوت کنید چهار مرغ هم برای بنده تهیه بفرمائید بنده تمامش را با کمال تأمل میخورم. پس این مسئله اینقدرها تخصص میخواهد بنده هم کار آن شخص را می توانم بکنم منتهمی با تأمل. از موضوع قدری دور شدیم. عرض کردم اختلاف نظر ما بین دولت و آنها بر سر این دو تعرفه گمرکی بود و مسئله در این بود که آیا تعرفه ۱۹۰۳ باید اجرا شود یا تعرفه ۱۹۲۰. روسها یعنی دولت شوروی از زمان انعقاد قرار داد ۱۹۲۰ همیشه مایل بود که تعرفه ۱۹۰۳ در باره آنها اجرا شود و از دولت های وقت هم يك اجازه هائی گرفته اند مبنی بر اینکه تعرفه ۱۹۰۳ در باره شان اجرا شود و تعرفه ۱۹۲۰ چون يك قدری سنگین تر بود آنها زیر بار نمی رفتند. حالا شما يك تعرفه جدید گمرکی درست کرده اید. و امروز صبح که بنده وارد شده این تعرفه جدید را دیدم یعنی این تعرفه را امروز به بنده دادند و گفتند این تعرفه گمرکی است. بالاخره اگر این تعرفه گمرکی بین تعرفه ۱۹۰۳ و ۱۹۲۰ نباشد هیچيك از دولتین شمال و جنوب ما قبول نمی کنند بجهت اینکه حتماً باید يك مبلغی از تعرفه ۱۹۰۳ بیشتر باشد برای اینکه اگر شما می خواهید ۱۹۰۳ را قبول کنید که او بجای خودش بود. پس مسلماً شما تعرفه ۱۹۰۳ را بالا برده اید. این محل تردید نیست و مسلماً تعرفه ۱۹۲۰ را هم پائین آورده اید. بنده نخواهم ام ولی مسلم است زیرا اگر شما می خواهید تعرفه ۱۹۰۳ را در باره روسها اجرا کنید که آنها شکایت نمیکردند و قبول میکردند. پس این تعرفه جدید يك تعرفه ایست که بین تعرفه ۱۹۰۳ و ۱۹۲۰ درست شده. بنده میخواهم عرض کنم که این چیزی که با اسم تعرفه جدید گمرکی نوشته شده بد نوشته شده و توضیح میخواهم. زیرا يك و کيلي که بيك چیزی رأی میدهد باید فهمیده رأی بدهد و بداند در تعرفه های سابق حقوق گمرکی قند با

لفظ مثلا چقدر بوده و حالا چقدر است. و این کار باید دو ستون داشته باشد يك ستون تعرفه قدیم باشد و يك ستون شامل تعرفه جدید باشد مخبر - هست

دکتر مصدق - غرض این است که تعرفه جدید و قدیم معلوم باشند تا به بیند آن چه بوده و این چیدست تا اختلاف بین این دو تا معلوم شود و با این ترتیب بنده اگر خیلی هم متخصص بودم باز فوراً نمی فهمیدم زیرا من باید بروم و درست در این دو ستون نگاه کنم و اختلاف مابین تعرفه قدیم و جدید را خوب به بینم کم و زیادش را بسنجم. تا کاملاً معلوم شود کدام به صرفه مملکت است و کدام يك مستقل تر است. يك چیز دیگری هم که خیلی لازم بود عرض کنم این است که خوبست خود اداره گمرک که اشخاص متخصص هستند این تعرفه را حساب کنند و تعرفه ۱۹۰۳ را هم از روی وزن ها و احصائیه هائی که در اداره گمرک موجود است حساب کنند و تعرفه ۲۹۲۰ را هم از روی حساب در نظر بگیرند بعد این را از آن دو فقره تعرفه در کنند و به بینند تفاوت چقدر میشود. مثلاً معین کنند که اگر تعرفه ۱۹۲۰ را اجرا کنیم سالی ده میلیون عایدی ممکن است داشته باشیم و اگر تعرفه ۱۹۰۳ را مثلاً اجرا کنیم سالی پنج میلیون خواهد بود آنوقت اگر این تعرفه جدید را بخواهیم اجرا کنیم چقدر عایدات ممکن است داشته باشیم. بعبارة اخري چقدر از حقوق گمرکی ما کم میشود برای اینکه اگر ما يك تعرفه کمتر از تعرفه ۱۹۲۰ درست کنیم آنوقت دولت جنونی ما بموجب اصل کامله الواد که در قرارداد بین المللی خودش دارد (و آن اصل عبارت از این است که ما با هر دولتی که معامله کردیم هر کدام که بهتر بود او از آن قرار داد استفاده خواهد کرد) می خواهد استفاده کند یعنی آن تعرفه که کمتر است او را میخواهد و میگوید بموجب

بخواندن و بعد يك قدری سؤالات از او کرد و پرسید شما بایع هستید؟ مشتری هستید؟ و بعضی سؤالات دیگر بعد مجاهد گفت آخوند مونی باخ. سن مونی اخ. نه ایشان وار یعنی تو چکار داری این را بخوان و امضا کن آن آقا من گفت چه میگوید من حقیقه خجالت کشیدم بگویم که آن شخص چه گفت. گفت میگوید دقت نکنید. گفت خوب حالا من و کالت میدهند که صیغه را جاری کنم گفت البته. آقا را وکیل کرد و صیغه خواند. ما وکیل ملت هستیم و رأی که میدهم باید دانسته و فهمیده باشد و باید در مسائل قدری بیشتر دقت بکنیم.

رئیس - چند نفر از آقایان سؤال میکنند حقوقی که برای قند معین شده مفهوم نیست باید توضیح داده شود تا بتوانند رأی بدهند.

وزیر عدلیه - گمان میکنم راجع به قسمت اول اظهار نماینده محترم در ضرورت این که در مسائل باید بحث شود هیچ مذاکره لازم نیست زیرا يك مسئله بدیهی است. البته آقایان نمایندگان مطالبی که دارند باید اظهار بفرمایند و گمان هم نمیکم کسی در این قضیه مخالفتی کرده باشد ولی همانطور که آقا فرمودند يك موقعی هم میرسد که بنظر اکثریت مجلس در يك مسئله با اندازه کافی مذاکره شده و ممکن است بکسی اجازه رسد. بنا بر این در قسمتی که چند دقیقه قبل اتفاق افتاد و به آقا نوبت رسید تصور نمیکم در اینجا اصلی نقض شده باشد

حاج آقا رضا رفیع - نظامنامه مانع بود وزیر عدلیه - اما در موضوع بیاناتشان در قسمت استدلالی که فرمودند اگر در يك قانون با قرار دادی يك ماده خوب باشد دلیل نمیشود که ما مواد بدش را هم قبول کنیم این هم يك مسئله بدیهی است. البته بطور کلی اینطور است ولی وقتی که وارد عمل میشود و يك موضوع کلی را میخواهیم در يك قضا یا و مسائل

تطبيق کنیم آنوقت می بینیم ممکن است در يك معامله که شما میکنید بقدری شرائط خوب باشد که در بعضی شرائط دیگر هم شما بتوانید با طرف يك قدری راه بروید و باصطلاح شل بگیرید. این هم يك اصلی است که در زندگانی معلوم است. عمده فرمایشات آقا راجع باین بود که دو تعرفه بوده و هست یکی تعرفه ۱۹۰۳ و دیگری تعرفه ۱۹۲۰ و این تعرفه که حالا درست میکنیم آیا جمع بین این دو تعرفه است یا چه صورت دارد؟ و اگر بجای تعرفه ۱۹۲۰ اجرا شود چه منافعی برای ما دارد. بنده در این جا خدمت آقا عرض میکنم که ما نمی خواهیم این تعرفه جدید را نسبت به همه اجرا کنیم. این يك تعرفه گمرکی است که ما فقط نسبت بدولت شوروی اجرا می کنیم تعرفه دیگری هم ما داریم که عملاً مجری است در هر صورت تعرفه ۱۹۲۰ ده سال دیگر مدت دارد یعنی تا ۱۹۳۰ باقی است بنابراین آن فرمایشی که فرمودند مشعر بر اینکه اگر ما تعرفه ۱۹۲۰ را تغییر دادیم آن طرف دیگر هم حق دارد بگوید من نسبت باین تعرفه جدید میخواهم استفاده کنم این مسئله را دولت قبول ندارد و گمان هم نمیکم اکثریت مجلس شورای ملی رأی بدهد موافق باشد (نمایندگان صحیح است) ما داریم بایک دولتی يك تعرفه می بندیم و يك مقرران هم با دولت های دیگر داریم حالا باید دید چه سیاستی را ما تعقیب میکنیم آیا ما می خواهیم الان عین این تعرفه را که اینجا آورده ایم نسبت به همه مجری کنیم و با آنها روی این زمینه قرارداد به بندیم این مسئله معلوم نیست. سیاستی که دولت در نظر دارد و همه با آن موافق هستند این است که بعد از این ما يك تعرفه مستقلاً راجع به ترتیبات گمرکی داشته باشیم و بموجب قانون تعرفه گمرکی خودمان را بالا و پائین ببریم نه بموجب قرار داد (نمایندگان صحیح است) پس ما برای يك مدتی يك تعرفه با همسایه جنون داریم و حالا هم يك تعرفه داریم ترتیب

میدهم با همسایه شمال و تا آن زمانی که از مدت تعرفه همسایه جنوبی باقی مانده با همان ترتیب با او معامله میکنیم و همان مقررات را در باره او اجرا میکنیم پس این استدلال آقا در این قسمت وارد نیست و نباید مسئله را مربوط باین قسمت کرد زیرا تعرفه ۱۹۲۰ در باره دولت جنوبی سر جای خودش باقی است و بان عمل میشود تا بعد ها به بینیم این تعرفه که الان پیشنهاد کرده ام چه صورتی خواهد داشت و از تعرفه ۱۹۰۳ مفیدتر است یا نه؟ پس خود آقا البته تصدیق میفرمایند که این يك تعرفه در هم و پیچیده نیست و در هر حال يك عوائدی زیاد تر از آنچه که بوده برای ما خواهد داشت. مقصود این است که این يك تعرفه ایست که در يكسال يك عوائدی برای ما تهیه میکنند و برای يك مدت کمی هم پیش بینی میشود تا وقتی که ما يك تعرفه مستقل و قانونی برای خودمان درست کنیم. حالا با این تفصیلات آیا يك چنین تعرفه را باید پذیرفت یا نه؟ بنده تصور میکنم اگر مسئله را اینطور نگاه کنیم آنوقت از آن مسائل بدیهی میشود که اکثریت مجلس تصدیق خواهند کرد که خیلی کم باید در اطرافش حرف زد. زیرا مطلب واضح و محتاج به بحث زیاد نیست. الان این تعرفه در سال يك ملیون و پانصد شصت هزار تومان برای ما اضافه عایدات خواهد داشت. بنا بر این يك چیزی است که نسبت بتعرفه سابق خیلی نافع تر است. در یاد داشتهائی که بنده بر داشته ام گمان میکنم غیر از این نکتان راجع باصل موضوع فرمودند چیز دیگری نبود. يك شرحی هم راجع به سیستم پروتکسیونیس و فلان فرمودند که اینها به عقیده بنده در جای خودش صحیح و بحث کردن در این موقع موردی ندارد. در آخر مطلب باز تکرار میکنم که سیاست دولت راجع بمسئله تعرفه این است که نسبت بطرف جنوب آن مدتی که از تعرفه ۱۹۲۰ باقی مانده همانطور که تا کنون با آن عمل میکرده عمل کند و با دولت شوروی هم مطابق این

تعرفه که الان آورده عمل کند و بعد از حالا شروع کند. باینکه ترتیب مقدمات این کار را فراهم کند و قانونی برای اینکار ترتیب دهد و يك تعرفه مستقل گمرکی درست کند و در آئیه قانونش را بگذراند.

مخبر - اجازه بفرمائید بنده توضیح عرض میکنم

رئیس - بفرمائید

مخبر - قسمت اول فرمایشات نماینده محترم که خیلی هم تکرار فرمودند این بود که نمیکذارند در مجلس اظهارات بشود. اگر همچو چیزی شده باشد که کسی نگذاشته باشد عقاید در مجلس اظهار شود البته بنده هم با ایشان هم عقیده هستم که اگر این طور باشد خیلی بد است ولی اگر کسی از حرف زدن دیگری مانع نشده باشد آنوقت اظهار شود که مانع هستند و نمی گذارند این حرف هم بعقیده بنده ضررش زیادتر از آن قسمت است. خوب است آقا بادلیل بفرمایند که کی از صحبت ایشان مانع شده حالا اگر يك وقتی در يك موردی نظامنامه مانع بوده این مسئله دیگری است. البته همه ماها آزاد هستیم هر چه میخواهیم بگوئیم و در اطراف قوانین حرف بزئیم و بحث کنیم و هر رائی را که مقتضی بدانیم بر طبق مصالح مملکت بدهیم. البته در قوانین موافق باید حرف بزئد مخالف هم باید حرف بزئد و هر کس هم هر رائی دارد بدهد پس هیچ اجباری در کار نیست. هر کس هر چه میخواهد میکند. تمجیدی را که ایشان از آن ماده که در واقع شاه ماده این قانون است فرمودند البته همانطور است که فرمودند و خود ایشان باید تصدیق بفرمایند که در مقابل يك چنین موفقیت بزرگی که اهمیتش کمتر از الغاء کلیمتولاسیون نیست زیرا باسارت گمرکی ما خانه میدهد و ما اجازه میدهد که آزادی و استقلال گمرکی و سیاسی و اقتصادی و سرحدی داشته باشیم فرضاً در مدت پنجسال اگر ما يك قرار داد موقتی با دولت شوروی داشته باشیم و فرضاً در این مدت يك تسهیلاتی هم برای او قائل شویم تا در این مدت تعرفه

گمرکی خودمان را تنظیم کنیم آیا ارزش نخواهد داشت در صورتیکه ما هیچ ضرری نمیکشیم و فرض ایشان هم متاسفانه برخلاف واقع بود و بنده در اینجا یادداشت کردم که جواب خدمتشان عرض کنم. در موضوع تعرفه ۱۹۰۳ و تعرفه ۱۹۲۰ و تفاوتی که بین دو تعرفه موجود است اظهاراتی فرمودند و باید مطمئن باشند که بنده مدافع این لایحه هستم تا کاملاً نامتخصصین مطالعه نمیگردیم با این جرأت بنده در این جا دفاع نمیگردم. ما نه تنها در این لایحه مذاقه کردیم بلکه يك صورت مقایسه که چندین ورقه است و ملاحظه میفرمائید موجود است بین تعرفه ۱۹۰۳ و ۱۹۲۰ و این تعرفه جدیدی که تهیه کرده ام تفاوت موجود است و در نتیجه ما يك ملیون و پانصد و دو هزار تومان اضافه عایدات گمرکی پیدا کرده ام و با مراجعه کاملی که شده می توان گفت کمتر از تعرفه ۱۹۲۰ نیست و زیادتر از تعرفه ۱۹۰۳ هم هست. اینک فرمودند ممکن است يك اقلامی باشد که در آنجا گمرکش زیادتر باشد و در اینجا کمتر باید عرض کنم که اولاً با آن اطلاعی که خودشان از اصول گمرکی دارند باید تصدیق بفرمایند که وضع مالیات گمرکی تنها از نقطه نظر آن دو نکته که فرمودند و اشاره کردند نیست یعنی فقط برای حفظ مالالتجاره داخلی و تهیه عایدات نیست. گاهی يك مسأله فوق اینها ایجاد میکنند که ما يك تعرفه گمرکی مخصوصی ایجاد کنیم. مثلاً يك وقتی دولت امریکا از نقطه نظر صحتی همچو صلاح میدانند که مشروب و الکلیات به مملکتش وارد نشود این نه از نقطه نظر حفظ اجناس داخلی است و نه از لحاظ ازدیاد عایدات بلکه از نظر صحتی است. ما هم ممکن است از نقطه نظر صرفه خودمان همچو صلاح بدانیم که برای يك موادی يك مالیات وضع کنیم. در اینجا بعضی اقلام است که از نظر آن دو نکته و نکات دیگر عایدات تعرفه گمرکی کمتر از ۱۹۲۰ شده و در بعضی قسمت های دیگر زیاد شده

همینطور نسبت به بعضی اقلام از تعرفه ۱۹۰۳ زیادتر کم شده است. این ترتیبات و تغییرات متناسب مالالتجاره است. طرفین فکر کرده اند. نه تنها فقط برای منافع ما بوده بلکه برای منافع اقتصادی اتحاد جماهیر شوروی هم بوده است. پس از نامالی فکر کردند دیدند ممکن است يك مالالتجاره هائی برای دولت شوروی يك ضرر هائی داشته باشد از این جهت يك گمرک خروجی زیادی گذاشته شده این ها يك چیز هائی بوده که در آن موقعی که نشسته اند حساب کرده اند و متناسب با نوع مالالتجاره کم و زیاد کرده اند. غرض این است در آن موقع طرفین نشسته اند و مذاکرات لازمه را کرده اند و توافق نظر حاصل شده و بالاخره بعد از این ملاحظات ما حساب کردیم دیدیم يك ملیون و پانصد و دو هزار تومان اضافه عایدات ما از این تعرفه جدید گمرکی پیدا میکنیم. حالا صرف نظر از آن ماده اساسی همین را هم حساب کنیم باز می بینیم برای ما نافع است بعلاوه این ترتیب پنجساله و موقتی است و تصریح شده که در هر وقتی که ما يك تعرفه متناسب با مقتضیات مملکتان تهیه و حاضر کردیم و خواستیم آن را بموقع اجرا بگذاریم این تعرفه از درجه اعتبار ساقط و آن تعرفه جدید قائم مقام آن خواهد بود. بنا بر این آقا نباید هیچ نگران داشته باشند. در اینجا ایشان يك عرضی فرمودند و روی عرض خودشان هم استدلال کردند. تصور کردند دولت بدون اینکه حساب و رسیدگی کرده باشد این لایحه را بمجلس آورده و ما هم بدون رسیدگی و دقت حالا میخواهیم رای بدهیم و این را يك نقص بزرگی برای دولت و مجلس فرص کردند و مقایسه هائی هم بین امیر کبیر و ملکم و بین خودشان و رفقای خودشان کردند که وارد نبود و يك مثل هائی هم زدند که اینقدرها متناسب نداشت. موضوع اظهارات ملکم و سایر دربارهای آن عصر امروز هیچ وارد نیست امروز صحبت مجلس شورای ملی است و قضا بادر

مقابل دنیا مطرح است. اظهارات ملکپرا اصلاً نمیکشاندند از سرحد وارد مملکت شود ولی امروز در مقابل دنیا يك مطلبی را مطرح کرده ایم و در آن داریم بحث میکنیم. این مطلب و مثل اصلاً هیچ هم شباهت نداشت. فرمودند رسیدگی نشده. بنده عرض میکنم نه تنها دولت که وظیفه اش بوده در آن بحث کرده و متخصصین هم بحث کرده اند مسئله متخصص هم بهمان دو سه چیزی که ایشان فرمودند نیست بلکه تخصص عملی لازم است بنده و حضرتعالی که هر کجایی نبوده ایم فقط از روی کتاب يك چیز هائی خوانده ایم ولی متخصصین ما يك تخصصات عملی دارند. دیگر که تقریباً بیست سال است که در تمام سرحدات ما عمل کرده و بخوبی میدانند که يك قرار داد گمرکی که شامل مال التجاره ورودی و خروجی و متضمن منافع ما باشد بجهت رتیب باید تنظیم شود و چطور باید بسته شود که منافع مملکت ما محفوظ بماند. نه آنها بدون مطالعه يك همچو کاری کرده اند نه دولت بدون مطالعه اقدام و رفتار کرده و نه بنده بدون مطالعه از آن دفاع میکنم خود حضرتعالی يك جلسه میل کردید تشریف آوردید و بعد دیگر تشریف نیاوردید. ما در آنجا دقت کردیم حتی باقلام تعرفه گمرکی که-لا رسیدگی شده و به بنده هم مأموریت دادند که صورت مقایسه را حاضر کنم. بنده هم بدقت کامل حاضر کردم و کاملاً در مسائل دقت شد و در نتیجه يك میلیون ونیم منافع این مملکت نامین شده و از همه بزرگتر اینکه ما تا امروز اسارت گمرکی داشتیم و از امروز به بعد برعکس آزادی گمرکی داریم و خود این موفقیت همه چیز ارزش دارد. جمعی از نمایندگان - مذاکرات کافی است.

آقا سید یعقوب - بنده با کفایت مذاکرات مخالفم. آن مسئله که مقام ریاست تذکر دادند خواستیم یکی از آقایان وزراء تذکر بدهند و اظهار بفرمایند که قبل از این تعرفه گمرک چند چقدر بوده و حالا چقدر است.

خوب است تفاوت آن را معین کنند

رئیس - بنده همچو حرفی زدم. بعضی از آقایان نوشته بودند ما این را نمی فهمیم حقوقی که معین شده معلوم نیست چه بوده این را بنده عرض کردم.

مخبر - عرض کنم در تعرفه ۱۹۰۳ سه شاهی بوده و در تعرفه جدید بازده شاهی است بعلاوه تا يك قران هم می توانیم ترقی بدهیم. تفاوتش هشت شاهی است.

رئیس - رأی میگیریم بشور در مواد. آقایان بیکه تصویب می کنند قیام فرمایند.

(عده زیادی قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد. در مواد اعتراضی رسیده؟

دکتر مصدق - يك فقره بنده تقدیم کرده بودم.

رئیس - راجع به ارساله يك اعتراضی از طرف آقای

دکتر مصدق رسیده قرائت میشود

(بشرح ذیل خوانده شد)

برطبق ماده سی و دوم نظامنامه مجلس شورای ملی اینجانب نظریات خود را در موضوع دو طغرا ارساله ضمیمه قرار داد گمرکی بعنوان رجوع بکمیسسیون اینطور اظهار میکنم که عبارت (دولت علیه ایران از طرف خود امید وار است) اینطور نوشته شود: (دولت علیه ایران ذی حق خواهد بود) الی آخر.

رئیس - آقای دکتر مصدق

دکتر مصدق - بنده مقدمه عرض میکنم چون این تعرفه گمرکی امروز صبیح منتشر شده بود بنده مطلع نبودم و این را هم بنده نمیدانستم که اگر یکی از نمایندگان بیک مسئله اطمینان دارند باید باطمینان ایشان دیگران هم رای بدهند. این ارساله دو قسمت دارد. قسمت اولش همین مسئله بود که در اینجا تقریر شد و بسیار قسمت مفیدی است. این جا سه قسمت میشود قسمت اول و دوم و سوم. قسمت اول راجع باین است که ما هر وقت بخواهیم میتوانیم يك تعرفه مستقل گمرکی درست

کنیم و هر وقت درست شد آنها قبول میکنند. قسمت دوم بدولت روسیه حق اصول کامله الوداد میدهد یعنی همان حقی که سایر دول دارند. این هم خیلی خوب است منتهی طرز عبارتش يك جور خوبی نوشته نشده می نویسد: «پس از بر قرار شدن تعرفه مستقل مذکور در فوق مال التجاره های شوروی در ایران از هر حیث بحالت بذری از مال التجاره های متشابه هر دولت ثالثی گذارده نخواهد شد». این قسمت دوم در واقع حق کامله الوداد بآنها میدهد باین معنی که با هر دولتی هر جور معامله کنیم او هم ازان استفاده خواهد برد. اما قسمت سوم بدولت ایران حق میدهد که اگر دولت جاهل شوروی هم در مملکت خودش يك معامله خوبی با يك دولتی کرد باستانهای آن دولتی که تا اول اوت ۱۹۱۶ جزء امپراطوری سابق روسیه بوده اند ما هم از آن معامله خوب استفاده کنیم. مقصود این است ولی عبارت آنطوری که باید مسامحت داشته باشد ندارد و بنظر بنده معلوم نیست مگر اینکه حالا دولت توضیح بدهد. بنظر بنده در این مسئله باید دقت شود چون در این قسمت آنچه که راجع بایران است می نویسد: دولت علیه ایران از طرف خود امید وار است که بعد از الغاء تعرفه گمرکی منعقد در تاریخ امروز مال التجاره های ایرانی در اتحاد جاهل شوروی نیز از هر حیث بحالت بذری از مال التجاره های متشابه هر دولت ثالثی گذارده نخواهد شد باستانهای ممالکی که تا اول اوت ۱۹۱۴ جزو امپراطوری سابق روسیه بوده اند این کلمه «امید وار است» صریح نیست. ممکن است بعد از يك مدتی ما بگوئیم اینطور امیدوار بودیم جواب بدهند بیخود امیدوار بودید امیدتان مبدل به یأس بشود. پس خوب است دولت اطمینان کامل بدهد و توضیحات لازمه بدهند که مطلب روشن باشد. غرض این است طوری نباشد که بعد از آنکه ما يك تعرفه مستقلی برای گمرک در این مملکت برقرار کردیم گفته شود که امیدواری بیجا بود مسئله حکایت

امیدواری در کار نباشد. چون این کلمه چندان کلمه خوبی نیست.

وزیر عدلیه - بنده تصور میکنم خود آقا همان طوری که فرمودند به توضیحی که الان از طرف دولت داده میشود اکتفا کنند وقانع شوند. مقصود از این ماده درست اصل تساوی حقوق طرفین است یعنی همانطوریکه ما با آنها رفتار میکنیم آنها هم با ما رفتار میکنند طرفین روی همین اصل این قرار داد را امضا کرده اند

دکتر مصدق - بسیار خوب بنده مسترد میکنم

رئیس - راجع بکلیات اعتراضی نیست؟

(گفته شد - خیر)

رئیس - ماده واحده با جزئی تغییری که کرده قرائت

میشود با اوراق هم باید رأی بگیریم.

(بترتیب ذیل قرائت شد)

ماده واحده - مجلس شورای ملی قرار داد گمرکی را که دارای ۱۴ ماده و بکصورت مجلس (پرونکل) و يك ارساله و جواب آن و تعرفه های ضمیمه ا. ب. ج میباشد و در تاریخ اول اکتبر ۱۹۲۷ مطابق هشتم مهر ماه ۱۳۰۶ بین نمایندگان ایران و اتحاد جاهل شوروی سوسیالیستی امضاء شده تصویب و اجازه مبادله نسخ صحه شده آنرا بدولت میدهد.

رئیس - تاریخ هم مقدم و مؤخر میشود. رأی گرفته

می شود بماده واحده با اوراق. آقایان بیکه تصویب میکنند اوراق سفید و الا ورقه کبود خواهند داد.

(اخذ و شماره آراء بعمل آمده و هفتاد و نه

ورقه سفید تعداد شد)

اسامی رأی دهندگان

آقایان: سید یعقوب - بهار - نفة الاسلامی - بحی خان زنکنه - کازرونی - نوبخت - امام جمعه اهر - حاج آقا رضا رفیع - شریعت زاده - لیقوانی - هاشم آقا ملک مدنی - طباطبائی دیبا -

قانون

اجازه مبادله لایحه شیلات منعقدہ بین ایران و اتحاد جماہیر شوروی سوسیالیستی

مصوب ۲۰ مہرمہ ۱۳۰۶ شمسی

مادہ واحدہ - مجلس شورای ملی لایحہ شیلات را کہ دارای بیست و یک مادہ و پنج صورت مجلس و پنج مراسلہ میباشد و در تاریخ ہشتم مہرمہ ۱۳۰۶ (اول اکتبر ۱۹۲۷) بین نمایندگان ایران و اتحاد جماہیر شوروی سوسیالیستی امضا شدہ است تصویب و اجازه مبادلہ نسخہ صحہ شدہ آنہا را بدولت میدہد این قانون کہ مشتمل بر یک مادہ و متن لایحہ منضمہ است در جلسہ سی ام مہرمہ بکہرار و سیصد و شش شمسی بتصویب مجلس شورای ملی رسید

متن لایحہ شیلات منعقدہ بین ایران و اتحاد جماہیر شوروی سوسیالیستی

چون دولت علیہ ایران از یکطرف و دولت اتحاد جماہیر شوروی سوسیالیستی از طرف دیگر لازم دانستند مسئلہ بہرہ داری از شیلات سواحل جنوبی بحر خزر را بر طبق فصل چہاردم عہد نامہ مورخہ ۲۶ فورہ ۱۹۲۱ منعقدہ مابین دولتین علیہ ایران و جمهوری سوسیالیستی فدراتیف شوروی روسیہ تسویہ نمایند لذا برای نیل باین مقصود نمایندگان مختار خود را بترتیب ذیل معین نمودند :

دولت علیہ ایران آقای علیقلیخان انصاری وزیر امور خارجہ ایران

دولت اتحاد جماہیر شوروی سوسیالیستی آقای لومیخایلویچ کاراخان قائم مقام کمیسر ملی امور خارجہ

اتحاد جماہیر شوروی سوسیالیستی

نمایندگان مختار مزبور پس از ارائه اعتبارنامہای خود کہ مطابق قاعدہ و ترتیبات لازمہ بود در مواد ذیل موافقت حاصل کردند :

مادہ ۱ - دولت علیہ ایران بر طبق این قرارداد موافق شرایط ذیل امتیاز صید و تہیہ محصول صید ماہی را در سواحل خود در جنوب بحر خزر در حدود معینہ در مادہ ۲ بشرکت مختلط تجارتنی و صنعتی کہ دولت علیہ ایران و دولت اتحاد جماہیر شوروی سوسیالیستی تشکیل نمایند واگذار میکنند شرکت مختلط مذکور در این قرارداد ۲ کمپانی ۴ نامیدہ می شود

مادہ ۲ - حدود شیلات کہ امتیاز آن بکمپانیان واگذار میشود همان حدود شیلاتی است کہ سابقاً امتیاز آن از طرف دولت علیہ ایران بہ برادران لیانازفہا واگذار شدہ بود رود خانہ ہائی کہ در حدود امتیاز بدریا میریزند از امتیاز حالہ موضوع میشوند. حد فاصل رودخانہای مزبور با آبہای داخل در امتیاز خط دخول رودخانہای مزبور بہ دریا خواهد بود دہانہ های رودخانہای ذیل از این قاعدہ مستثنی میباشند

۱ - سفید رود کہ بواسطہ کمی عمق دو شعبہ آن - سفید رود و موسی چای - نمیشود در دہانہ صید نمود باین جهت کمپانی حق خواهد داشت در دو شعبہ مزبور این رودخانہ نا محلی کہ ابنیہ صید کہ سابقاً متعلق بہ برادران لیانازفہا بودہ موجود است صید نماید

خطیبی - موقر - زعیم - محمد آخوند - بدر - فومنی
امیر حسین خان ابلخان - میرزا عبداللہ خان وثوق - ملک
ارج میرزا پور تیمور - میرزا عبد الحسین - میرزا حسن
خان اسفندیاری - سلطان محمد خان عامری - احتشام
زادہ - عمادی - مرتضی قلیخان بیات - بامداد - حاج
علی اکبر امین - دکتر سنک - دادگر - آقا سید حسین
آقاییان - خواجوی - دشتی - جمشیدی - یاسائی - اعتبار -
سہراب خان ساکنیان - آیت اللہ زادہ خراسانی
میرزا علیخان حیدری - افخمی - محمد تقی خان
اسعد - معظمی - امامی خوئی - حشمی - مولوی -
مفتی - عدل - اسکندر خان مقدم - امیر اسد اللہ خان عامری
بالیزی - ثابت - دکتر رفیع خان امین - ارباب کیخسرو

میرزا حسن خان ابراہیمی - محمد ولی میرزا - چہالشاهی
میر ممتاز - اسکندری - دیوان بیکی - افشار - ذوالقدر
دکتر لقمان - حقنویس - دکتر طاہری - آقا زادہ
سبزواری - نجومی - دولتشاهی - فرہمند - امیر تیمور
کلالی - نگہبان - عصر انقلاب - شیروانی - فرمند - میرزا
حسن خان وثوق - روحی - محمود رضا - فہیمی - قوام
رئیس - عدہ حضار ۸۹ با کثرت ۷۹ رأی
تصویب شد.

دستور جلسہ آتیہ اولاً: خبر کمسیون بودجہ راجع
بمختص ذوب آهن نانیاً چند فقرہ شہریہ و تعیین
کمسیونہا ہم ضمناً بعمل خواهد آمد.
(مجلس یکساعت بعد از ظہر ختم شد)

ب - رودخانه بابل در ولایت مشهد که همچنین بواسطه کمی عمق دهانه آن کمپانی ناهدود صید سابق برادران لیانازها حق صید خواهد داشت .

ج - رودخانه گرگان و شعبه آن قره سو ناهدود بکه سابقاً برادران لیانازها صید میکردند . اگر مرور ایام در ظرف مدت امتیازدهانه‌های رودخانه های مذکوره بواسطه تغییر مجرای رودخانه عوض شوند یا شعب تازه ایجاد نمایند حقوق بصیدی که به کمپانی داده میشود شامل دهانه‌ها و شعب تازه خواهد بود .

نبره - کمپانی در حوزه صید وحدودی که مطابق این قرارداد معین میشود در باب محل صید بفریاز مقررات این قرارداد محدود بقید دیگری نخواهد بود .

ماده ۳ - برای تنظیم صید کمپانی ترتیب ذیل مقرر است

۱ - تمام ماهیهای بی فلس (حرام) در حوزه امتیاز متعلق به کمپانی است و صیادان آزاد و صیادان کمپانی آنها را باید به کمپانی به قیمت هائی که قبلاً برای دوره های معینی از طرف کمپالی برقرار می شود به کمپالی بفروشند

ب - تمام ماهیهای با فلس (حلال) که ممکن است بتوسط صیادان آزاد و صیادان کمپانی صید شود متعلق بخود آنها است و آنها میتوانند بهرکس که میل داشته باشند بفروشند و منجمله هم بکمپانی

ج - برای این که کمپانی و صیادان آزاد اتباع ایران در حوزه امتیاز محل کار یکدیگر نشوند مناطق صید صیادان آزاد سه سال به سه سال بین دولت علیه ایران و هیئت مدیره کمپانی معین خواهد شد و کمپانی متعهد میشود که شرایط و ترتیب اجازه صید صیادان آزاد را در آبهائی که کمپانی مستقیماً در آنجا صید مینمایند سه سال به سه سال تهیه و قبلاً اعلان نماید .

ماده ۴ - مدت این امتیاز که بکمپانی واگذار میشود ۲۵ سال از تاریخ روز اجرای آن خواهد بود و بعد از انقضای مدت بیست و پنج سال مزبور تقبلات دولت علیه ایران که نانی از فصل ۱۴ عهدنامه ۲۶ فوریه ۱۹۲۱ است خاتمه یافته محسوب خواهد شد .

اگر دولت علیه ایران نخواست دو باره امتیاز شیلات مذکور را با کمپانی تجدید نماید کمپانی منحل شده محسوب میشود و دارائی آن بفر از اراضی که دولت علیه ایران بر طبق ماده ۱۷ این قرارداد مجازاً به کمپانی واگذار نموده است بطور مساوی ما بین طرفین تقسیم خواهد شد و اراضی مذکوره مجدداً در تحت اختیار دولت علیه ایران در خواهد آمد دولت علیه ایران متعهد میشود که امتیاز شیلات مزبور را در صورت عدم تجدید امتیاز کمپانی در ظرف ۲۵ سال بعد به ممالک ناک و اتباع آنها نهد . دولت علیه ایران متقبل میشود که فقط بوسیله ادارات مربوطه خود از شیلات بهره برداری نماید و از طرف خود متخصصین دیگری را جز اتباع ایران برای اداده کردن شیلات دعوت نه نماید

ماده ۵ - طرفین ایران و شوروی هر کدام در کمپانی سهم مساوی یعنی پنجاه درصد خواهند داشت

ماده ۶ - برای تنظیم شیلات و خرید آلات و ادوات لازمه صیادی و برای مخارج بهره برداری از شیلات کمپانی تشکیل سرمایه عمومی میدهد که نباید از سه میلیون تومان تجاوز کند . در صورتیکه این مبلغ زیاد باشد طرفین سرمایه عمومی را که برای احتیاجات حقیقی لازم باشد تأدیه خواهند نمود و نصف این مبلغ را دولت علیه ایران و نصف دیگر را دولت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی خواهد پرداخت . طرفین سهم

خود را در اوقاتی که ما بین خود معین کرده باشند و برای توسعه کار لازم باشد تأدیه خواهند نمود و حق صید سنوات گذشته که مطابق ماده ۱۳ این قرار داد باید به دولت علیه ایران برسد از بابت سهم دولت علیه ایران در سرمایه عمومی که برای بهره برداری لازم است محسوب خواهد شد . در صورتی که دولت علیه ایران سهم خود را تقدماً تأدیه نماید ترتیب مندرجه در ماده ۷ این قرار داد اجرا خواهد شد و در اینصورت مبالغ ذیل که میبایست بدولت علیه ایران عاید بشود از بابت استهلاك بدهی دولت علیه ایران به دولت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی محسوب خواهد شد .

۱ - حق الامتیاز مطابق ماده ۸

ب - صدی پنجاه عایدات خالص مطابق ماده ۹

لیکن دولت علیه ایران حق خواهد داشت در هر موقع که بخواهد مبلغ تأدیه نشده اقساط خود را تقدماً بپردازد و در اینصورت مبالغ مذکوره در فقرات اوب این ماده بجزانیه ایران تأدیه خواهد شد . پس از تأدیه شدن سهم دولت علیه ایران در سرمایه عمومی که برای بهره برداری لازم است مبالغ مذکوره در فقرات اوب این ماده مستقیماً به دولت علیه ایران تأدیه خواهد شد .

ماده ۷ - اگر مبالغ مذکوره در ماده ۶ برای تأدیه سهم دولت علیه ایران در سرمایه که بموجب ماده ۶ حقیقه لازم محسوب شده است کافی نباشد و اگر دولت علیه ایران مابقی سهم خود را تأدیه نماید بقیه سهم دولت علیه ایران را پس از اخطار مربوط باین کار از طرف دولت مشارالیها بدولت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی طرف شوروی تأدیه خواهد نمود دولت علیه ایران پس از اطلاع دادن دولت شوروی که مبلغ مزبور تأدیه شده است از تاریخ تأدیه سالی صدی هشت فرع برای مبلغ تأدیه شده خواهد پرداخت تا اینکه تمام سهم ایران در سرمایه مذکور در فوق تأدیه شود ولی راجع به تقسیم منافع کمپانی طرف شوروی در مواردی هم که در این ماده پیش بینی شده است حق نخواهد داشت که از عایدات کمپانی بیش از آنچه در ماده ۹ این قرار داد ذکر شده است یعنی پنجاه درصد دریافت دارد .

بدیهی است که تزیل صدی هشت مذکور در فوق که دولت علیه ایران می پردازد در موقع تقسیم منافع بر طبق ماده ۹ این قرار داد در جزء تقسیم منافع محسوب نخواهد شد .

ماده ۸ - حق الامتیاز سالیانه امتیازی که مطابق این قرار داد واگذار میشود و از طرف کمپانی بدولت علیه ایران تأدیه خواهد شد عبارت است از:

۱ - هشتاد هزار تومان در سال از عایدات مطلق کمپانی از بابت حق امتیاز .

۲ - صدی پانزده از بقیه عایدات کمپانی که بعد از وضع مخارج اداری و بهره برداری عایدات خالص کمپانی محسوب میشود

مبالغ مذکوره در فوق مربوط به عوایدی که مطابق ماده ۹ این قرار داد از بابت حق شرکت در کمپانی بدولت علیه ایران باید عاید شود نخواهد بود

ماده ۹ - تمام منفعت خالص که از عملیات کمپانی حاصل میشود بامناصفه صدی پنجاه بین شرکاء یعنی دولتین علیه ایران و اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی تقسیم خواهد شد

نبره - کمپانی مکلف است محصولات شیلات را به بهترین قیمت در بازار های ایران و اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی و بازار های خارجه به در نظر گرفتن اینکه قیمت کدام يك از بازار های مذکوره مرجح خواهد

بود بفروش برساند

ماده ۱۰ - هیئت مدیره کمپانی که تمام کارهای کمپانی را اداره میکنند و اقامتگاه آن در طهران خواهد بود مرکب است از شش نفر که برای مدت یکسال معین میشوند سه نفر آنها از طرف دولت علیه ایران و سه نفر دیگر آنها از طرف دولت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی معین میشوند، تصمیمات و مقررات هیئت مدیره با کثرت آراء اتخاذ میشود.

اعضاء هیئت مدیره را طرفین در مدتی که بیش از یکماه از روزی که این قرارداد بموقع اجرا گذارده میشود نباشد معین خواهند نمود.

در هیئت مدیره يك نفر از اعضائی که از طرف ایران هستند بموجب انتخاب دولت علیه ایران سمت ریاست خواهد داشت.

اگر پس از سی روز از تاریخ انقضای مدت یکماه مذکور در فوق اعضای هیئت مدیره کلاً یا جزءاً از هر يك از طرفین معین نشده باشند اعضائی که تا آنوقت معین شده اند هیئت مدیره را تشکیل داده تا تکمیل هیئت مدیره حق اتخاذ تصمیمات را راجع بنام مطالب کمپانی خواهد داشت

ماده ۱۱ - طرفین توافق نظر نمودند که در شیلات بغیر از متخصصین شوروی استفاده کامل از متخصصین تبعه ایران بعمل آید و برای این مقصود کمپانی مکلف است که برای تهیه متخصصین تبعه ایران اقدامات لازمه را بنماید و به نسبت پیدا شدن متخصصین ایرانی در عوض متخصصین شوروی بخدمت کمپانی پذیرفته خواهند شد بقیه مستخدمین و عملجات و کارگران کمپانی که محتاج بتخصص نیستند باید تبعه ایران باشند.

تمام مستخدمین کمپانی باید مطابق دستور العمل مصوب از طرف هیئت مدیره کمپانی رفتار نمایند و نیز طرفین توافق نظر حاصل نمودند که کمپانی حق ندارد اتباع دول دیگری را غیر از اتباع ایران و شوروی استخدام نماید.

ماده ۱۲ - کمپانی مطیع تمام قوانین جاریه و تصویب نامها و نظامات مصوبه از طرف هیئت وزراء ایران راجع به کمپانیهای ایرانی خواهد بود. در حدود قوانین و تصویب نامها و نظامات جاریه مذکوره دولت علیه ایران حق تفتیش در عملیات کمپانی را خواهد داشت

ماده ۱۳ - برای مدت استفاده از شیلات ۱۹۲۳ یعنی پس از سال ۱۹۲۲ که حساب آن سال بمبلغ پنجاه هزار تومان مفروغ شده است تا روزی که این قرار داد بموقع اجرا گذارده میشود دولت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی هرساله مبلغ پنجاه هزار تومان بدولت علیه ایران تأدیه خواهد نمود

در عوض دولت علیه ایران محصولات صادره از شیلات و ادوات صیادی وارده بشیلات را در این مدت از حقوق تأدیه نشده گمرکی و سایر عوارضات معاف خواهد نمود.

ماده ۱۴ - سال عملی کمپانی از اول ماه اکتبر که مطابق مهرماه ایرانی است شروع میشود. تقریباً حسابات سال گذشته کمپانی با دولتی علیه ایران و شوروی نباید دیرتر از اوایل ماه آوریل که مطابق فروردین ماه ایرانی است بعمل آید.

ماده ۱۵ - برای جلوگیری از تضییع وقت کمپانی میتواند بلا تأخیر پس از تأدیه سرمایه که برای ابتدای کار لازم است و اعلان بدولت علیه ایران در باب شروع بکار مشغول بهره برداری از شیلات بشود طرفین سهم خود را در مواعیدی که از طرف هیئت مدیره کمپانی معین میشود خواهند پرداخت. در صورتیکه طرف ایرانی سهم خود را در موعد مقرر از طرف هیئت مدیره کمپانی تأدیه ننمود طرف شوروی مطابق مقررات ماده ۷ مکلف

است که آنرا تأدیه کند.

ماده ۱۶ - دولتی علیه ایران و اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی اسباب و ادوات و مواد و لوازم دیگری را که کمپانی برای بهره برداری از شیلات لازم خواهد داشت و همچنین هر نوع محصولات شیلات را از کلیه حقوق گمرکی و عوارضی که در ضمن ورود و خروج اخذ میشود معاف داشته و حق رازیت آزاد و حق کاپوناز برای آنها قائل میشود ولی در هر صورت اشیاء مذکوره از تفتیش گمرکی معاف نمی باشند ولی ادارات گمرکی طرفین با اجراء قوانین و نظامنامه ها و مقررات موجوده برای تفتیش در فرام نمودن تسهیلات و مساعدتهای لازمه برای واردات و صادرات کمپانی مضایقه نخواهند نمود

ماده ۱۷ - دولت علیه ایران قبول میکند که اراضی را که در حوزه امتیاز برای اینیه شیلات و مؤسسات آن لازم است مجاناً بکمپانی واگذار نماید ولی کمپانی موظف است رضایت خاطر آن مالکین خصوصی را که قطعات اراضی آنها برای اینیه و مؤسسات مذکوره در فوق لازم است فراهم نماید.

ماده ۱۸ - دولتی علیه ایران و اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی هر کدام باندازه که مربوط باوست در حدود خود مساعدت لازمه را در کارهای کمپانی خواهند نمود مخصوصاً دولت علیه ایران بکمپانی مساعدت خواهد کرد که کمپانی موفق به جلوگیری از صید بطور قاچاق در آبهای که در اجاره اوست بشود و ماهی حرام حتماً بکمپانی تحویل داده شود

ماده ۱۹ - چوب حفظ نظم عمومی در منطقه امتیاز برعهده دولت علیه ایران است دولت علیه ایران قبول میکند که بکمپانی برای مجری داشتن شرایط مقرر در این قرارداد و همچنین نسبت به محافظت انبارها و سایر اینیه در شیلات مساعدت های لازمه را بنماید

ماده ۲۰ - این قرارداد باید بر طبق قوانین هر يك از مملکتین به تصدیق و تصویب برسد تصویب مزبور باید در هر يك از دو مملکت در اسرع اوقات ممکنه بعمل آید

از روزی که تصویب نامهای فوق در شهر طهران مبادله میشوند این قرار داد بموقع اجرا گذارده خواهد شد

ماده ۲۱ - قرارداد حاضر بزبان فارسی و روسی و فرانسه نوشته شده و امضا میشود و بهر يك از طرفین امضا کنندگان این قرارداد يك نسخه بهر يك ازسه زبان مذکوره که در موقع تفسیر هر سه معتبر شمرده میشوند داده خواهد شد در صورت بروز اختلافات در تفسیر متن فرانسه اصلی محسوب میشود

علیهذا نمایندگان مختار مذکور در فوق این قرارداد را امضا کرده و مهر خود مهور داشتند

مسکو

صورت مجلس نمره ۱

طرفین توافق نظر حاصل مینمایند در اینکه در تمام مواد قرارداد حاضر که اتباع ایران ذکر میشود این عنوان شامل اتباع سابق سایر دول که تابعیت ایران را قبول کرده باشند نباشد

صورت مجلس نمره ۲

دولت علیه ایران رضایت میدهد که دارائی شیلات که دولت جماهیر شوروی سوسیالیستی از مارین

لیانازف مطابق ماده دوم قرارداد دم اوت ۱۹۲۳ منعقد مابین مارتین لیانازف و اداره دولتی مؤسسات صیادی که سواد آن منضم است اتباع کرده و مارتین لیانازف آن را نظر بمالکیت خود برطبق تقسیمنامه ماملک منقول و غیر منقول نجارنخانه سابق لیانازف ها مابین ورثه که در ۶ نوامبر ۱۹۲۲ واقع شده است با اداره مذکوره فروخته است از بابت سهم دولت اتحاد جاهیر شوروی سوسیالیستی در سرمایه عمومی کمپانی محسوب شود ولی اراضی که دولت اتحاد جاهیر شوروی سوسیالیستی با سایر ماملک مارتین لیانازف که از او خریداری نموده است در صورتی در جزو سهم دولت شوروی محسوب خواهند شد که در تقسیم نامه وراثت نجارنخانه سابق لیانازف ها که

در ۶ نوامبر ۱۹۲۲ واقع شده است و به تصویب دولت علیه ایران رسیده است داخل شده باشد .
از طرف خود دولت شوروی رضایت میدهد که دارائی سایر شرکاء نجارنخانه سابق لیانازف که بدولت ایران رسیده است از بابت سهم دولت ایران در سرمایه عمومی کمپانی مختلط محسوب شود

استخراج از قرار داد مارتین لیانازف مورخه ۱۰ اوت ۱۹۲۳

مارتین گر کوچک لیانازف تمام حقوق خود را نسبت باموال منقول و غیر منقول مذکور در فوق با اداره مؤسسات صیادی دولتی کیساریای ملی ارزاق جمهوری سوسیالیستی فدرایتو شوروی روسیه واگذار مینماید این واگذاری عبارت است از:

شیلات واقعه در ازلی و در خلیج ازلی و در آستارای ایران و در ساحل از آستارا تا بندر ازلی و در مساحت ده ورست در ساحل دریا طرف شرقی که عبارت است از ابنیه و قطعات زمین در ازلی بشرح ذیل:

۱ - قطعه زمین بطول ۵۰ ساژن و بعرض ۴۰ و یک ساژن و دوازدهین

۲ - مساحت ۱۷۹۲ ارشین مربع خان و دو ورشک

۳ - اراضی ابنیه شیلات ازلی باجزایر (کرلان کودا) واقعه در مرداب (۱) کرلان کودای بزرگ بطول ۴۶۰ ساژن و بعرض ۳۱۶ ساژن. (ب) کرلان کودای کوچک بطول ۱۹۷ ساژن و بعرض ۱۱۲ ساژن با بار کاسهای موسوم به « ماهی گیر » و « لوا » و « اریل » و مصالح و ذخائر آلات صید و وسائل نقلیه و کار خانجات سرد نگاهداشتن و دستکاههای بشکه سازی و دستکاههای دیگر و اثاثیه دفتر و البارها و غیره که عیناً موجود باشد

صورت مجلس نمبر ۳

دولت اتحاد جاهیر سوسیالیستی اعلام میدارد که تمام حقوق و دعاوی مارتین لیانازف نسبت بدولت علیه ایران و دعاوی که از دعاوی مذکوره نسبت بمأمورین دولت علیه ایران ایجاد میشود بدولت اتحاد شوروی انتقال یافته است باینجهت دولت شوروی بنام خود و بنام مارتین لیانازف از همه و هر گونه حقوق و دعاوی که تا با امروز موجود است و از مجموع ارتباطات مارتین لیانازف با دولت علیه ایران و دعاوی راجعه بحکمیت که خالی از اعتبار و قوت قانونی شمرده میشود حاصل شده است صرف نظر مینماید .

دولت علیه ایران از طرف خود اعلام میدارد که از تمام دعاوی دولتی نسبت بشخص مارتین لیانازف و

هر نوع دعاوی نسبت بدارائی سابق شیلات مشارالیه که مطابق قرار داد مشارالیه با دولت شوروی در حدود صورت مجلس نمبر ۲ اینقرار داد که مسئله دارائی شیلات را تنظیم مینماید انتقال یافته است صرف نظر مینماید

هر گونه دعاوی اتباع ایران نسبت بمارتین لیانازف اعم از اینکه آن دعاوی از طرف خود صاحب حق و یا بر حسب انتقال باشد از طریق محاکم قضائی ممکن بوده و در صورت محکومیت مشارالیه آن محکومیت در هیچ موقع متوجه اثابیه شیلات و دارائی کمپانی نخواهد شد

صورت مجلس نمبر ۴

از مقررات جمله (ب) ماده سیم قرار داد راجع بپهره بر داری از شیلات سواحل جنوبی بحر خزر ماهی های صوف و کپور و کله استثناء میشود و طرفین موافقت حاصل نمودند که صید این ماهیها هم از طرف صیادان کمپانی و هم از طرف صیادان آزاد ممکن است بعمل آید ولی چه صیادان آزاد و چه صیادان کمپانی شصت در صد صیدسه نوع ماهی مذکور را باید بقیمتی که قبلاً برای دوره های همین از طرف کمپالی تعیین میشود بکمپانی بفروشند و چهل در صد بقیه صید را صیادان مختارند بمیل خود بهرکس بخواهند و همچنین بکمپانی به قیمت مرضی الطرفین بفروش رسانند .

تفتیش تسلیم شصت در صد صید ماهیهای مزبور بتوسط کمپانی بعمل خواهد آمد و دولت علیه ایران برای اجراء تفتیش مذکور مساعدات لازمه را بکمپانی خواهد نمود اگر چهل در صد صید صوف و کپور و کله که در فوق ذکر شده است برای رفع احتیاجات داخلی ایران کافی نباشد کمپانی اقدامات لازمه را برای رفع احتیاجات بازار داخلی ایران از حیث این ماهیها بعمل خواهد آورد

ضمناً طرف ایران تشکیل هیچ نوع مؤسسه ثانوی دیگری را که قصد آن صدور ماهی و محصول ماهی بدست آمده در قسمت ایرانی بحر خزر و در رودخانهائی که داخل بحر خزر میشوند بخارج باشد اجازه نخواهد داد .

صورت مجلس نمبر ۵

در مواقعی که کمپانی بموجب مقررات ماده یازدهم این قرارداد اتباع دولت شوروی را برای خدمت دعوت خواهد نمود طرفین منافع کمپانی را در داشتن متخصصین منظور داشته بکمپانی مساعدتهای لازمه را در تسهیلات رسومات تذکره و ویزای آن برای اشخاص فوق الذکر خواهند نمود

مراسله نمبر ۱

آقای کیسر ملی

صید ماهی بوسیله استعمال مواد شیمیائی بامنفعجریه وامثال آن اکیداً ممنوع میباشد بفریز وسایل مذکوره کمپانی در اتخاذ وسایل صید آزاد است

ضمناً اگر دولت علیه ایران از کمپانی تقاضا کند کمپانی موظف است در تکثیر مصنوعی انواع ماهیها که ممکن است نوع آنها بر طرف شود اقدام بعمل بیاورد .

علاوه بر این برای اینکه ذخائر ماهی بهتر حفظ شود و برای تسهیلات تخم ریزی در موارد ذیل صید ماهی ممنوع است :

- ۱ - در سفید رود بالاتر از نقطه که در جمله (۱) ماده (۲) ذکر شده است برای تمام سال
- ۲ - در سایر رودخانهها یکماه در سال یعنی از دهم آوریل تا دهم مه - از احترامات فائقه من نسبت بخودنان اطمینان داشته باشید

جواب مراسله نمره ۱

آقای وزیر

توقیراً وصول مراسله محترم عالی مورخه امروز را که بمضمون ذیل است اطلاع میدهد :

(صید ماهی بوسیله استعمال مواد شیمیائی یا منفجره و امثال آن اکیداً ممنوع است میباشد بغير از وسائل مذکوره کمپانی در اتخاذ وسائل صید آزاد است

ضمناً اگر دولت علیه ایران از کمپانی تقاضا کند کمپانی موظف است در تکثیر مصنوعی انواع ماهی ها که ممکن است نوع آنها بر طرف شود اقدام بعمل بیاورد .

علاوه بر این برای اینکه ذخائر ماهی بهتر حفظ شود و برای تسهیلات تخم ریزی در موارد ذیل صید ماهی ممنوع است :

- ۱ - در سفید رود بالاتر از نقطه که در جمله (۱) ماده ۲ ذکر شده است برای تمام سال .
 - ۲ - در سایر رودخانهها یکماه در سال یعنی از دهم آوریل تا دهم مه . از احترامات فائقه من نسبت بخودنان اطمینان داشته باشید .
- و باکمال احترام خاطر عالی را مستحضر میدارد که دولت متبوعه دوستدار مندرجات مراسله مذکوره را قبول کرده است احترامات فائقه . .

مراسله نمره ۲

آقای کیسر ملی

دولت علیه ایران امیدوار است که دولت اتحاد جاهیر شوروی سوسیالیستی چه حالا و چه در آتیه با دعاوی شرکاء و وراثت تجارنخانه سابق برادران لیانازفها نسبت بدولت علیه ایران و مأمورین آن راجع به تمام مسائل مربوطه به شیلات مساعدت نخواهد نمود و همچنین هیچ ادعائی دابر به حکمیتی که مابین دولت علیه ایران و شرکاء و وراثت تجارنخانه مزبور واقع شده است ابراز نخواهد کرد و همچنین دولت علیه ایران امیدوار است که دولت اتحاد جاهیر شوروی سوسیالیستی در نظر ندارد مابملکی که شرکاء و وراثت مذکور در شیلات سواحل جنوبی بحر خزر متعلق بخود میدانند خواه بواسطه خرید و خواه بوسائل دیگر بخود تعلق دهد باستثناء اموال متعلقه بمارتین لیانازف که دولت اتحاد جاهیر شوروی سوسیالیستی قبلاً خریداری نموده است - موقع را مقتّم شمرده احترامات فائقه خود را تقدیم میدارم .

جواب مراسله نمره ۲

آقای وزیر

بنام دولت متبوعه خود توقیراً وصول مراسله ذیل را اطلاع میدهم :

(دولت علیه ایران امیدوار است که دولت اتحاد جاهیر شوروی سوسیالیستی چه حالا و چه در آتیه با دعاوی شرکاء و وراثت تجارنخانه سابق برادران لیانازفها نسبت بدولت علیه ایران و مأمورین آن راجع بنام مسائل مربوطه بشیلات مساعدت نخواهد نمود و همچنین هیچ ادعائی دائر به حکمیتی که مابین دولت علیه ایران و شرکاء و وراثت تجارنخانه مزبور واقع شده است ابراز نخواهد کرد و همچنین دولت علیه ایران امیدوار است که دولت اتحاد جاهیر شوروی سوسیالیستی در نظر ندارد مابملکی که شرکاء و وراثت مذکوره در فوق در شیلات سواحل جنوبی بحر خزر متعلق بخود میدانند خواه بواسطه خرید و خواه بوسائل دیگر بخود تعلق دهد باستثناء اموال متعلقه به مارتین لیانازف که دولت اتحاد جاهیر شوروی سوسیالیستی قبلاً خریداری نموده است . موقع را مقتّم شمرده احترامات فائقه خود را تقدیم میدارم)

احتراماً باستحضار خاطر عالی میرساند که دولت متبوعه دوستدار مندرجات مراسله شما را قبول نموده است .

متمنی است احترامات فائقه دوستدار را بپذیرید

مراسله نمره ۳

آقای کیسر ملی

بر حسب دستور العمل دولت متبوعه خود افتخار دارم باطلاع شما برسانم که هر نوع تبلیغات سیاسی و تحریکات در میان سکنه محل و کارگران و مداخله در امور سیاسی و مذهبی و اجتماعی داخلی ایران از طرف اتباع دولت شوروی که بموجب مقررات قرار داد راجع به بهره برداری از شیلات سواحل جنوبی بحر خزر بخدمت کمپانی پذیرفته میشوند اکیداً ممنوع است و در صورت تخلف از این ممنوعیت تخلف کنندگان پس از ثبوت تقصیر به مجازاتهاییکه از طرف محاکم ایران معین شود حق انفصال از شغل خود محکوم خواهند شد

همچنین تشکیل اتحادیه های کارگران برای کارگران اتباع ایران و اجازه ورود آنها بانحاده های مزبوره ممنوع است .

در هر صورت اگر مستخدمین اتباع ایران کمپانی در مقابل عملیات بر خلاف قوانین ایران و مقررات دولت علیه محکوم به مجازات هائی بشوند هیچ نوع مسؤلیتی از این حیث متوجه دولت علیه ایران نخواهد شد

جواب مراسله نمره ۳

آقای وزیر:

در جواب مراسله مورخه امروز توقیراً خاطر شما را مستحضر میدارد که دولت جاهیر شوروی سوسیالیستی بنا بر اصل عدم مداخله در امور داخلی ایران رضایت میدهد که تقاضاهای شما را راجع به تحریکات و تبلیغات سیاسی بطوریکه در یاد داشت فوق الذکر شما مذکور است در موقع اجرا نماید .

اتحاد جواهر شوروی سوسیالیستی بسمت ایران مأخوذ نخواهد شد

ماده دوم - باستثناء حد اقل حقوق گمرکی و مالیاتهای مضروری و اضافی با عوارض دیگر ورودی که از اجناس متشابه يك مملکت ثالثی گرفته میشود با خواهد شد از محصولات ارضی و صنعتی ایران که از ایران مستقیماً به اتحاد جواهر شوروی سوسیالیستی وارد میشود هیچگونه حقوق گمرکی و مالیات های مضروری و اضافی با عوارض ورودی دیگری با بیشتری مأخوذ نخواهد شد

باستثناء حد اقل حقوق گمرکی و مالیاتهای مضروری و اضافی و عوارض صدوری که در موقع صدور اجناس متشابه بسمت يك مملکت ثالثی اخذ میشود با خواهد شد از محصولات ارضی و صنعتی ایران در موقع صدور بسمت اتحاد جواهر شوروی سوسیالیستی هیچگونه حقوق گمرکی و عوارض مختلفه خروجی دیگری بابت دریافت نخواهد کردید

ماده سوم - محصولات ارضی و صنعتی ممالک اتحاد جواهر شوروی سوسیالیستی مشروحه در صورت (الف) منضم بدین قرارداد حقوق گمرکی معینه در صورت فوق الذکر را در موقع ورود بجزایر ایران پرداخت خواهد نمود و این حقوق علاوه بر حقوق شانسلری و پلمباز و انبار اداری و عوارض متشابه دیگر میباشد که بموجب نظامنامه گمرکی مقرر گشته است

ماده چهارم - محصولات ارضی و صنعتی ایران مشروحه در صورت (ب) منضم باین قرارداد در موقع ورود بممالک متحده جواهر شوروی سوسیالیستی کلیه حقوق گمرکی معینه در صورت مزبور را علاوه بر حقوق قانونی که برای شانسلری و پلمباز و انبار داری و نظایر آن تعیین شده است خواهد پرداخت

ماده پنجم - محصولات ارضی و صنعتی ایران که در لیست (ج) منضم باین قرارداد ذکر شده در موقع خروج از ایران بممالک شوروی حقوق گمرکی معینه در لیست فوق الذکر را علاوه بر حقوقی که در نظامنامه گمرکی برای شانسلری و پلمباز و انبار داری و نظایر آن تعیین شده است خواهد پرداخت

ماده ششم - زخهائیکه در صورتهای ۱ - ب - ج تعیین شده حد اعلا حقوق گمرکی است و در هر موقع ممکن است آن زخها را تخفیف داده و یا ملغی کرد باین ترتیب که زخهای صورت ۱ و ج را دولت ایران و زخهای صورت (ب) را حکومت اتحاد جواهر شوروی سوسیالیستی بدون احتیاج بتوافق نظر قبلی بین دولتین می توانند تخفیف دهند یا ملغی نمایند

ماده هفتم - نسبت بمال التجاره های یکی از طرفین متعاهدین که بر طبق مقررات وارد خاک دیگری می شود پس از پرداخت حقوق و عوارض که قوانین آن مملکت برای اجناس خارجه در موقع ورود معین کرده است در تحت هیچ عنوانی معامله غیر از آنکه با اجناس متشابه داخلی و یا با اجناس متشابه که از مملکت ثالثی وارد شده است نباید معمول گردد

ماده هشتم - در خصوص وثایق و ترتیب دریافت حقوق گمرکی و سایر مرسومات ورود و خروج مال التجاره هر يك از طرفین متعهد میشوند که طرف دیگر را از کلیه امتیازات که حالیه بدولت ثالثی اعطاء نموده یا بعدها اعطاء نماید مستفید سازد

ماده نهم - بین دولتین متعاهدین موافقت حاصل است که قیمت اجناس جهت تعیین حقوق گمرکی در صورتیکه تعرفه از روی قیمت اجناس (ادوالورم) باشد مساوی خواهد بود با قیمت عادلانه جنس در مبداء یا محلی که جنس در آنجا بعمل آورده شده باشد بعلاوه مضاف بار بندی و خرید و بیمه و حق العمل حمل و نقل و

همچنین سایر مصارف لازمه تا ورود محلی که تأدیبه حقوق گمرکی در آنجا میشود

قیمت مزبور در هیچ موردی کمتر نخواهد بود از قیمت عادلانه عمده فروشی اجناس متشابه در موقع و در محل ورود پس از وضع ۱۰ در ۱۰۰ علاوه مبلغی معادل عوارض و حقوق ورودیه آنقسم اجناس وقتیکه قیمت اجناس اساساً بیول خارجه معین شده باشد مظنه تسعیر بیول خارجه بیول داخله از روی آخرین نرخ معاملات بانکهای محلی قبل از تقدیم اظهار نامه گمرکی خواهد بود

ماده دهم - هر گاه زدییدی راجع بمبداء جنس دست دهد دوایر گمرکی طرفین میتوانند تصدیق مبداء جنس را مطالبه نمایند تصدیق مزبور را برای ایران اطاق های تجارت یا دوایر گمرکی صادر و تصدیق اجناس اتحاد جواهر شوروی سوسیالیستی را کبیسری ملی تجارت و شعبات آن صادر مینمایند

کلیه اجناسی که از خارج وارد هر يك از مملکتین شده و آنجا تصرفاتی در آن اجناس بعمل آمده یا تصفاتی در آن شده باشد حکم متاع آن مملکت را خواهد داشت

ماده یازدهم - مقیاس واحد وزن اجناس در ایران من ششصد و چهل مثقال ایرانی است که معادل است با ۹۷-۲ کیلو گرام متریک

هرگاه دولت ایران مقیاس دیگری غیر از من ششصد و چهل مثقال را اجرا نماید حقوق معینه از روی وزن که در تعرفه های مختلفه ذکر شده بتناسب مقیاس واحد جدید تقلیل یا تکثیر خواهد یافت

مقیاس واحد وزن در جواهر شوروی سوسیالیستی کیلوگرام متریک است

ماده دوازدهم - مقررات این قرار داد شامل قسمت های ذیل نخواهد بود

۱ - امتیازاتی که هر يك از طرفین برای تسهیل مبادلات جنسی در منطقه سرحدی که از ۱۵ کیلو متر تجاوز نکند بدول همجوار اعطا کرده و یا خواهند کرد

۲ - تعهداتی که نظر بیک اتحاد گمرکی هر يك از طرفین متعاهدین کرده یا در آتیه بکنند

۳ - امتیازاتی که اتحاد جواهر شوروی سوسیالیستی بممالکی که خاک آنها در اول ارت ۱۹۱۴ جزء امپراطوری قدیم روسیه بوده اعطاء کرده یا خواهد کرد

ماده سیزدهم - قرارداد حاضر پس از تصویب در اسرع اوقات در طهران مبادله خواهد شد و بیکه پس از مبادله بموقع اجراء گذارده میشود

قرار داد حاضر تا مدت ۵ سال مجری خواهد بود هر گاه بیکه قبل از انقضاء مدت یکی از طرفین قصد فسخ آنرا اظهار ندارد قرارداد به قوه خود باقی مانده و ملغی نخواهد شد مگر آنکه ششماه قبل تصمیم فسخ را یکی از طرفین اطلاع بدهند

ماده چهاردهم - قرار داد حاضر منحصراً بزبان فرانسه نوشته شده و امضاء میشود و بهر يك از طرفین يك نسخه از آن و يك نسخه از صورتهای ۱ - ب - ج که نیز بزبان فرانسه نوشته شده داده خواهد شد

پروتوکل منظمه به قرار داد گمرکی

دولت جواهر شوروی سوسیالیستی تقبل مینماید که بمحض اجراء این قرار داد تعهداتی را که ماده ۱۹ عهد نامه مورخه ۲۶ فوریه ۱۹۲۱ راجع بمسائل گمرکی بدولت ایران وارد مینمودد خانمه یافته محسوب بدارد

مراسله منضمه آقای کمیسر ملی

دولت علیه ایران نظر باینکه توسعه و ترقی تجارت و بهبودی اوضاع اقتصادی عمومی ایران را موافق با توسعه روابط تجاری ما بین ایران و اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی میدانند از دولت اتحاد شوروی خواهش میکنند قبول نمایند که اگر دولت علیه ایران بخواهد در آئیه و حتی قبل از انقضاء مدت مندرجه در ماده ۱۳ قرارداد گمرکی منعقد در تاریخ امروز تعرفه مستقل گمرکی برقرار نماید و تعرفه های کنوانسیونلی (تعرفه های باعتبار قراردادها) را ملغی دارد با میل دولت علیه ایران موافقت نموده قرارداد گمرکی منعقد در تاریخ امروز مابین مملکتین را از درجه اعتبار ساقط شده دانسته و تعهدات دولت علیه ایران را که از عهدنامه ۲۶ فوریه ۱۹۲۱ راجع بقرارداد گمرکی ناشی میشود خانه یافته محسوب دارد بدیهی است که پس از برقرار شدن تعرفه مستقل مذکور در فوق مال التجاره های شوروی در ایران از هر حیث بحالت بدتری از مال التجاره های متشابه هر دولت ثالثی گذارده نخواهد شد.

دولت علیه ایران از طرف خود امیدوار است که بعد از الغای تعرفه گمرکی منعقد در تاریخ امروز مال التجاره های ایرانی در اتحاد جماهیر شوروی نیز از هر حیث بحالت بدتر از مال التجاره های متشابه هر دولت ثالثی گذارده نخواهد شد باستثناء ممالکی که تا اول اوت ۱۹۱۴ جزو امپراطوری سابق روسیه بوده اند موقع را مغتنم شمرده احترامات فایقه را تقدیم میدارم.

جواب مراسله منضمه آقای وزیر

افتخار دارم وصول مراسله مورخه امروز شمارا که بضمون ذیل است اعلام بدارم:

دولت علیه ایران نظر باینکه توسعه و ترقی تجارت و بهبودی اوضاع اقتصادی عمومی ایران را موافق با توسعه روابط تجاری ما بین ایران و اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی میدانند از دولت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی خواهش میکنند قبول نمایند که اگر دولت علیه ایران بخواهد در آئیه و حتی قبل از انقضاء مدت مندرجه در ماده ۱۳ قرارداد گمرکی منعقد در تاریخ امروز تعرفه مستقل گمرکی برقرار نماید و تعرفه های کنوانسیونلی (تعرفه های باعتبار قراردادها) را ملغی دارد با میل دولت علیه ایران موافقت نموده قرارداد گمرکی منعقد در تاریخ امروز مابین مملکتین را از درجه اعتبار ساقط شده دانسته و تعهدات دولت علیه ایران را که از عهدنامه ۲۶ فوریه ۱۹۲۱ راجع بقرارداد گمرکی ناشی میشود خانه یافته محسوب دارد بدیهی است که پس از برقرار شدن تعرفه مستقل مذکور در فوق مال التجاره های شوروی در ایران از هر حیث بحالت بدتری از مال التجاره های متشابه هر دولت ثالثی گذارده نخواهد شد.

دولت علیه ایران از طرف خود امیدوار است که بعد از الغای تعرفه گمرکی منعقد در تاریخ امروز مال التجاره های ایرانی در اتحاد جماهیر شوروی نیز از هر حیث بحالت بدتر از مال التجاره های متشابه هر دولت ثالثی گذارده نخواهد شد باستثناء ممالکی که تا اول اوت ۱۹۱۴ جزو امپراطوری سابق روسیه بودند افتخار دارم رضایت دولت متبوعه خود را بمندرجات مراسله شما اعلام بدارم موقع را مغتنم شمرده احترامات فایقه خود را تقدیم میدارم

اجازه مبادله این قرارداد که مشتمل بر چهارده ماده و یک صورت مجلس (پروتکل) و یک مراسله و جواب آن است در جلسه سی ام مهر ماه ۱۳۰۶ شمسی داده شده است
رئیس مجلس شورای ملی: حسین پیرنیا